

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกปี การศึกษา 2545 ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและนำเสนอหัวข้อต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. หลักสูตรสถานศึกษา
3. การใช้หลักสูตร
 - 3.1 ความหมายของการใช้หลักสูตร
 - 3.2 องค์ประกอบของการใช้หลักสูตร
 - 3.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
 - 3.4 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
4. การเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร
5. การบริหารจัดการหลักสูตร
6. การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
7. การนิเทศการปฏิบัติงาน
8. โครงการนาร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 2) กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้คือ หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันเหตุการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้อัตนศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี ในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีดวงมคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยศวรรสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม

การสร้างสรรคความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการจัดทำ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของ หลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติและ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) กล่าวถึง หลักการเพื่อให้การจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อค้ำจุนเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับ ความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือ ว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน ไว้ดังนี้ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมี ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทาง คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 5) กล่าวถึง โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 2.1 ภาษาไทย
- 2.2 คณิตศาสตร์
- 2.3 วิทยาศาสตร์
- 2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.5 สุขศึกษา และพลศึกษา
- 2.6 ศิลปะ
- 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการ

ทำประโยชน์เพื่อสังคมซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น โครงการ กิจกรรม ตามความสนใจ ชุมนุมวิชาการ กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้นคือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้น ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
การศึกษาขั้นพื้นฐาน				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	□	□	□	□
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปี ละ 1,200 ชม

หมายเหตุ

- สารระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- สารระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิดและการทำงาน
- กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสารระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาคนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามกลุ่มเป้าหมายสำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 24-25) กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้ามีด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือไม่/เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสารระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียนรวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการ ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่าน มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปี สุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้ จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาแต่ละแห่ง

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียน สามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษามัธยมศึกษา และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผล การเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด

3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด

4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษา ขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. หลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

คำว่า "หลักสูตรสถานศึกษา" ได้เริ่มมีการใช้อย่างเป็นทางการในเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่กำหนดคำคุณิธิขึ้นมาใช้ โดยมีผู้กล่าวถึงความหมายหลักสูตรสถานศึกษาไว้หลายท่านดังนี้

นิคม ชมภูหอง (2545 : 280) ให้ความหมายไว้ว่าหลักสูตรสถานศึกษาหมายถึงหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหารวมถึงจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมากำหนดเป็นเนื้อหาสาระและกิจกรรมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรระดับชาติที่แสดงถึงกรอบหรือทิศทางสำหรับพัฒนาคนไทย

สำลี ทองทิว (2545 : 38) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษากับหลักสูตรท้องถิ่นมีความหมาย ที่คล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก คือเป็นหลักสูตรที่พยายามทำให้หลักสูตรแกนกลางสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น โดยนำสาระความรู้บางเรื่องที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในท้องถิ่นนั้นได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยนำเอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดกับผู้เรียนโดยจัดไว้ในประสบการณ์ดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุจุดหมายของการจัดการศึกษา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม พึ่งตนเองได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดจุดหมายของหลักสูตรได้โดยตรงตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับทิศทางเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีแนวทางการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

จุดมุ่งหมายที่ 1 : หลักสูตรสถานศึกษาควรมุ่งจัดสรรโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์

จุดมุ่งหมายที่ 2 : หลักสูตรสถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณและจริยธรรม สังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียนและเตรียมผู้เรียนทุกคนให้มีโอกาสที่ดีมีประสบการณ์ของชีวิตและมีความรับผิดชอบ

จุดมุ่งหมายทั้งสองนี้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การพัฒนาส่วนตนของผู้เรียนในด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรมตามจุดมุ่งหมายที่ 2 มีส่วนสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และการมีสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่ 1 และในทางกลับกันหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งจัดสรรโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ย่อมเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาทั้งสองด้านนี้จำเป็นอย่างยิ่งต่อการยกมาตรฐานความรู้ของผู้เรียน

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรเป็นการแสดงให้เห็นถึงมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรที่ผู้เรียนได้อยู่ในสถานศึกษานั้นๆ โดยแบ่งเป็นช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ในแต่ละช่วงชั้นแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนพร้อมทั้งกำหนดสัดส่วนของเวลาหรือหน่วยกิตของแต่ละสาระการเรียนรู้เป็นรายปี/รายภาค ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามที่สถานศึกษากำหนดตามความเหมาะสม
3. วิเคราะห์การจัดสัดส่วนการจัดสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาพิจารณาสัดส่วนเวลาเป็นรายปี
4. นำรายละเอียดการกำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และเวลามาจัดทำโครงสร้างหลักสูตรของทั้ง 8 กลุ่ม รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างโครงสร้างหลักสูตร ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

โรงเรียนกำหนดเวลาไว้ประมาณ 1,000 ชั่วโมง

กลุ่มวิชา/กิจกรรม	ป. 1	ป. 2	ป. 3
ภาษาไทย	200	200	200
คณิตศาสตร์	200	180	180
วิทยาศาสตร์	80	80	80
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	100	100	100
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40
ภาษาต่างประเทศ	20	40	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	200	200	200
รวม	1,000	1,000	1,000

รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนเมื่อผู้เรียนจบสถานศึกษา นั้นๆ โดยแสดงให้เห็นถึงด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมของแต่ละกลุ่มการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียนโดยสถานศึกษาต้องกำหนดผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค ซึ่งผลการเรียนรู้จะมีความสัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดทำผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะและคุณธรรมแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งมีความสำคัญและส่งผลต่อการประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละภาคเรียนและแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การจัดทำสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสถานศึกษาอาจพัฒนาและดำเนินการตามแนวทางดังนี้

‘สำนักวิทยบริการสถาบันพระภัฏพิบูลสงคราม

1. กำหนดผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มาจัดเป็นผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่ระบุถึง ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคเรียนนั้น

สำหรับการกำหนดผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ที่ สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมของแต่ละโปรแกรมที่ สถานศึกษาจัดอยู่

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1 และให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน

3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ดังนี้

- กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

- กำหนดสาระการเรียนรู้รายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมี ค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค สาระการ เรียนรู้รายปี/รายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1, 2 และ 3 มาเขียนเป็น คำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วยชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการ เรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบ เช่น

รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมมาตรฐานการเรียนรู้และสาระ การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย

- มาตรฐานการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียง สรุปความของ มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

- สาระการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา

รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียงประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ขอบข่ายกิจกรรมที่ กำหนดกว้างๆ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับ สาระการเรียนรู้ของรายวิชาและพฤติกรรมที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้างๆ

ป
373.19
04970
2.1

148022

รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียงประกอบด้วย 4 ส่วนคือจุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้รายวิชา ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการวัดผลและประเมินผล

รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย

- มาตรฐานการเรียนรู้ : เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อๆ โดยไม่แยก

- สาระการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียงครอบคลุมเนื้อหา ทั้งนี้คำอธิบายรายวิชาต้องระบุชื่อวิชา ชั้นและจำนวนหน่วยกิตด้วย

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจนมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น เมื่อมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นเอกสารที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

การใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอนเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นหลักสูตรจะประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอนจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความชำนาญในการใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดีและมีการพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอ

3. การใช้หลักสูตร

3.1 ความหมายของการใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจากนักการศึกษาหลายท่าน ดังนี้ กรมวังขาว (2532 : 179) กล่าวถึงความหมายของการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

จากความหมายของการใช้หลักสูตรตามที่นักวิชาการการศึกษาไทยได้ให้ความเห็นไว้ ถ้าจะพิจารณาให้ประเด็นหลักจะพบว่า การใช้หลักสูตร หมายถึง การเรียนการสอนที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การใช้หลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติเกี่ยวข้องกันโดยบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่

1. การบริหารได้แก่ การจัดการให้มีการดำเนินกิจกรรมไปตามหลักสูตรรวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ บุคลากรและวัสดุอุปกรณ์แก่สถานศึกษา

2. การนิเทศติดตามผลได้แก่ การช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการเพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาไปตามหลักสูตร รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

3. การเรียนการสอนได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ มีความคิด มีคุณธรรมและมีลักษณะนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษา นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. การวัดผลการเรียน ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบผู้เรียนว่าได้ไปถึงจุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

สุมิตร คุณานุกร (2532: 130 – 131) กล่าวว่า การใช้หลักสูตร หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้เกิดผล รวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และหัวใจของหลักสูตรคือการสอน โดยบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ก็คือ ผู้สอน โดยต้องมีกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆ ภายในสถานศึกษา
3. การดำเนินการสอน

สังด์ อุพรานันท์ (2527 : 275 – 277) กล่าวเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรว่า มีงานหลักอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร
 - 1.1 งานเตรียมบุคลากร
 - 1.2 การจัดผู้สอนเข้าสอนตามหลักสูตร
 - 1.3 การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร
 - 1.4 การบริหารหลักสูตรภายในสถานศึกษา
2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร
 - 2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
 - 2.2 การจัดทำแผนการสอน
 - 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

3.2 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่จะชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของหลักสูตร การใช้หลักสูตรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นการใช้หลักสูตรจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผล โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอนเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ มีความคิด มีคุณธรรม มีลักษณะนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่องการใช้หลักสูตรของสมิเตอร์ คุณานุกร สัจด์ อูทรวานันท์ และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแนวทางในการสร้างกรอบความคิดในการวิจัยซึ่งจะศึกษาในรายด้านดังนี้ คือ ด้านการเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการนิเทศและติดตามผล ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

3.2 องค์ประกอบของการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรมีองค์ประกอบหลายประการ ถ้าพิจารณาตามระบบการใช้หลักสูตรก็อาจจำแนกองค์ประกอบของการใช้หลักสูตรเป็นองค์ประกอบประเภทป้อนเข้าหรือปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการใช้หลักสูตรและผลที่ได้จากการดำเนินการ

สงบ ลักษณะ (2525 : 8 - 10) กล่าวถึงตัวอย่างของตัวชี้บ่งความสำเร็จของการใช้หลักสูตร ดังนี้ คือ

1. องค์ประกอบประเภท Input

1.1 องค์ประกอบทางการบริหารตัวบ่งชี้ที่สำคัญได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการใช้หลักสูตร ทักษะที่มีต่อหลักสูตร ฯลฯ

1.2 องค์ประกอบทางด้านตัวผู้สอนตัวบ่งชี้ได้แก่ ประสบการณ์ของผู้สอนเกี่ยวกับการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อการใช้หลักสูตร สัดส่วนผู้สอนต่อผู้เรียน ฯลฯ

1.3 องค์ประกอบด้านผู้เรียนตัวบ่งชี้ได้แก่ ความรู้ความสามารถพื้นฐาน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง สุขภาพและภาวะโภชนา การมีหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ฯลฯ

1.4 องค์ประกอบด้านสื่อตัวบ่งชี้ได้แก่ เอกสารประกอบหลักสูตร อุปกรณ์ประจำห้องเรียน ผู้สอนมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับบทเรียน ฯลฯ

1.5 องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนตัวบ่งชี้ได้แก่ อาคารสถานที่ งบประมาณที่ได้รับ ความร่วมมือกับชุมชน ฯลฯ

2. องค์ประกอบประเภท Process

2.1 องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวบ่งชี้ได้แก่ เทคนิคและลักษณะการบริหาร การนิเทศภายในและภายนอก การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคณะผู้สอน ฯลฯ

2.2 องค์ประกอบทางด้านตัวผู้สอน ตัวบ่งชี้ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียน ในห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการสอนหรือคู่มือผู้สอน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดและปฏิบัติ การใช้เทคนิควิธีสอนต่างๆ มีกิจกรรมในชั้นนำ ชั้นสอน ชั้นสรุปและชั้นขยาย การวัดผลประเมินผล การสอนซ่อมเสริม การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ฯลฯ

2.3 องค์ประกอบทางด้านปัจจัยสนับสนุน ตัวบ่งชี้ได้แก่ การใช้อาคารสถานที่และห้องฝึกงาน การใช้งบประมาณ กิจกรรมการใช้แหล่งวิชาในชุมชน ฯลฯ

3. องค์ประกอบประเภท Interim outcomes ตัวบ่งชี้ ได้แก่

3.1 พฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ

3.2 พฤติกรรมด้านความสามารถทางการปฏิบัติ

3.3 พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น ความมีระเบียบวินัย ทักษะติดต่อ วิชาที่เรียน ค่านิยมจริยธรรมต่างๆ ฯลฯ

ซวลี พึ่งแสงสี (2529 : 24 - 25) กล่าวถึงองค์ประกอบของการใช้หลักสูตร ซึ่งสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการใช้หลักสูตร เมื่อพิจารณาตามระบบการใช้หลักสูตรจะประกอบด้วย

1. ปัจจัยป้อนเข้า (Input) ได้แก่ พื้นฐานความรู้ของบุคลากรทางการใช้หลักสูตร สื่อการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตร อาคารสถานที่ งบประมาณ

2. กระบวนการ (Process) ได้แก่ การบริหารการใช้หลักสูตร การนิเทศการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ผลที่ได้รับ (Output) ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบไปด้วยปัจจัยที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรเช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการใช้หลักสูตรผลที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงการเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้ในการบริหารงาน การนิเทศปฏิบัติงาน ติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร

3.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 263 - 264) กล่าวว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในสถานศึกษา ประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษานั้นจะต้องมีผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถ สามารถให้คำแนะนำตลอดจนให้คำปรึกษาด้านหลักสูตรเป็นอย่างดี เป็นบุคคลสำคัญในการจัดวางโปรแกรมเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเป็นผู้นำในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย

1.1 แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกที่เข้าประชุม

1.2 จัดวางโครงสร้างของหลักสูตรสำหรับใช้ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่มและพร้อมที่จะอธิบายข้อสงสัย ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม

1.3 มีความคิดริเริ่มและพร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นในที่ประชุม ได้พิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขและให้ผู้อื่นยอมรับว่าเป็นความคิดที่ดี ถูกต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 สนับสนุนและพร้อมที่จะอธิบายให้สมาชิกในที่ประชุมเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งสนับสนุนผู้ร่วมงานให้มีวิสัยและกำลังใจที่ดีในการทำงาน

1.5 ร่วมประสานงานในระหว่างการจัดดำเนินงานทุก ๆ ด้านเพื่อให้การดำเนินงานก้าวหน้าตรงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดดำเนินงานหรือการใช้หลักสูตรนั้น

1.6 ให้ความช่วยเหลือและจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เครื่องมือเครื่องใช้ในการสื่อสารและการดำเนินงาน ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้ได้ทันทีที่ต้องการ รวมทั้งจัดเตรียมแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งทางสถานศึกษาจำเป็นต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

2. ผู้สอน มีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ซึ่งในการเลือกเฟ้นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ในวิชาชีพและได้รับการแนะนำให้เข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดีแล้ว จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดให้มีการประชุมนิเทศหรืออบรมผู้สอนใหม่ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและแนวการสอนของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็กระบวนการที่ต่อเนื่องกัน โดยจะเริ่มจากการที่ผู้สอนรับงานในสถานศึกษาแล้วได้รับการแนะนำให้รู้จักกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาตามนโยบายของหลักสูตร ตลอดจนการจัดให้มีการอบรมทางวิชาการอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้สอนได้มีประสบการณ์และแนวคิดใหม่ๆ อันจะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้สอนจำเป็นจะต้องฝึกตนเองอยู่เสมอในด้านความรู้และการเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสนใจในวิชาการใหม่ๆ รวมทั้งมีประสบการณ์ซึ่งจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้ ผู้สอนจำเป็นจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและ

สามารถพัฒนาพฤติกรรมและฝึกฝนทักษะต่างๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามผู้สอนแต่ละคนย่อมจะต้องมีความสามารถพิเศษหรือข้อบกพร่องที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้สอนจึงควรใช้ความสามารถพิเศษหรือความสามารถโดยเฉพาะ นอกจากความรู้ในด้านเนื้อหาในบทเรียน นำมาสร้างเสริมให้เกิดประโยชน์ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียนด้วย เช่น ความสามารถในด้านดนตรี การถ่ายภาพ กีฬาและการเล่นเกมต่างๆ เป็นต้น สำหรับด้านข้อบกพร่องนั้นการเตรียมการสอนหรือในด้านเนื้อหาผู้สอนอาจจะปรับปรุงตนเองได้ โดยการศึกษาจากตำราหรือหนังสือต่างๆ ปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงาน หรือเข้ารับการอบรมทางวิชาการและพยายามฝึกทักษะการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผู้ปกครองและบุคลากรอื่นๆ ในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษานั้น บุคลากรและบุคคลอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นนั้น ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรและผู้ให้คำปรึกษาในการใช้หลักสูตรในสถานศึกษา เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีประสบการณ์จริงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทำให้รู้ข้อเท็จจริงว่าหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษาตอนใดมีข้อบกพร่องไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้ว่าควรปรับปรุงและดำเนินการใช้หลักสูตรในลักษณะใด ซึ่งผู้ปกครองควรมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

3.1 กลุ่มผู้ปกครองควรจะมาจากคนหลายๆ อาชีพ เพื่อสามารถแนะนำการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาหลายๆ ด้าน

3.2 มีส่วนร่วมในการพิจารณาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับสถานศึกษา เพื่อให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในด้านนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

3.3 ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง และรับรู้ในด้านเนื้อหาหรือสิ่งที่ผู้สอนจะสอน และวิธีการสอนด้วย เพื่อจะช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนที่กำลังเรียนได้

3.4 ผู้ปกครองจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีโอกาสใช้ความสามารถเฉพาะของตนและเข้าร่วมในการบริหารงาน การใช้หลักสูตรในสถานศึกษาเป็นบางครั้งบางคราว ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน สถานศึกษาและชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย

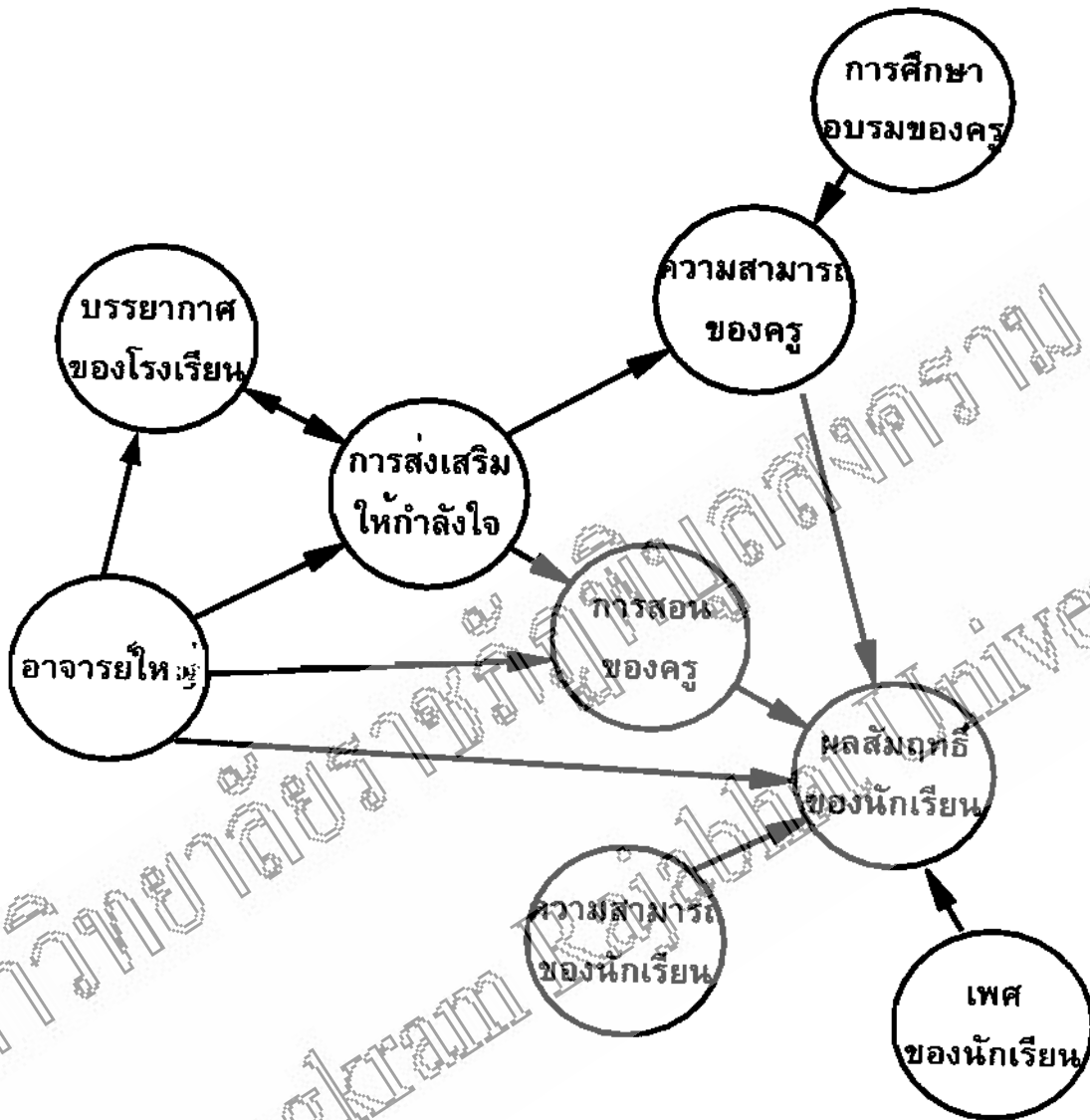
ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง วิทยากรในท้องถิ่น ควรให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ก็จะทำให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข

กิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรมีดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตร คู่มือผู้สอน แผนการสอนต่างๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนอย่างละเอียด
2. จัดหาหลักสูตร คู่มือผู้สอน แผนการสอนต่างๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมาให้เพียงพอกับการใช้ในห้องเรียน
3. จัดให้ผู้สอนศึกษาหลักสูตร คู่มือผู้สอนและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้ผู้สอนจัดทำแผนการสอน รายภาค รายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน รายชั่วโมง
4. จัดประชุมผู้สอนภายในสถานศึกษา ในการจัดผู้สอนเข้าทำการสอนแต่ละชั้นแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนได้พัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (หลักสูตรท้องถิ่น) และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยอำนวยความสะดวกและจัดปัจจัยต่างๆ ภายในสถานศึกษาให้เหมาะสม

วิชัย ดิสสระ (2535 : 96 - 97) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา แม้ว่าจะมีหลักสูตรที่ดี แสนดี แต่ถ้าใช้หลักสูตรอย่างไม่ถูกต้องหลักสูตรนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร วิธีการหรือกระบวนการใช้หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่สุดก็คือ ผู้สอน เพราะเป็นผู้ใช้หลักสูตรในห้องเรียน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรให้ดูจาก แผนภูมิต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Pibulsongkram Rajabhat University

แผนภูมิ แสดงสมการทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

(วิชา คณิตสระ, 2535 : 96)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เป็นจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร ตามแผนภูมิดังกล่าว ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์สัมมนาทางคณิตศาสตร์ (Conran and Beauchams. 1975 : 394) ความสามารถที่มีในตัวผู้เรียน เพื่อนผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษา และการสอนของผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ประสิทธิภาพการสอนของผู้สอนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา การส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้สอนทัศนคติในอาชีพของผู้สอน ทัศนคติในการประกอบอาชีพของผู้สอนขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวผู้สอน ฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สอน และการฝึกหัดอบรมจากสถาบันการฝึกหัดผู้สอน การส่งเสริมให้กำลังใจให้แก่ผู้สอนจะขึ้นอยู่กับเพื่อน ๆ ผู้สอน บรรยากาศของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สำคัญมี 3 ประการคือ การฝึกหัดผู้สอนหรือการเตรียมผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือตัวผู้สอนหรือการสอนของผู้สอนหรือสอดคล้องกับการใช้หลักสูตร จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การเตรียมผู้สอน บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและการสอนของผู้สอน

กระบวนการใช้หลักสูตรให้ได้ผลดีนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักการต่างๆ ดังนี้

1. เป็นกระบวนการต่อเนื่องทั้งระยะสั้นและระยะยาว ต้องมีการประสานงานกับหน่วยต่างๆ เป็นอย่างดี
2. ต้องมีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร
3. เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาการเจริญเติบโตทางด้านวิชาชีพของผู้สอน
4. ต้องเป็นกระบวนการที่จะต้องทำอย่างจริงจังและชัดเจน ต้องให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรรู้จักสื่อต่างๆ ของหลักสูตร ผลที่จะเกิดขึ้นกับวิถีการใช้หลักสูตรและความนึกคิดของเพื่อน ๆ หรือผู้สอนที่อาจจะมีความต้องการใช้หลักสูตร
5. ต้องมีการปฏิบัติงานกับบุคลากรในระดับต่างๆ และมีหน่วยงานพร้อมจะให้ความช่วยเหลือในด้านเทคนิควิธีต่างๆ
6. หากมีปัญหาต้องมีการวางแผนแก้ปัญหาในระดับกลุ่มสถานศึกษา เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา
7. การแนะนำในการปฏิบัติ ต้องคำนึงถึงหลักการ เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจนและควรมีการติดตามผลเป็นระยะๆ
8. การสร้างแผนงานที่จะใช้หลักสูตรนั้น ถือว่าเป็นปัญหาที่จะต้องหาทางปรับปรุงแก้ไข ประการหนึ่งซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้วิธีการวางแผนและต้องใช้เวลาพอสมควร

9. บางครั้งผลงานที่กระทำไปอาจไม่ส่งผลกลับ 100% แต่ต้องพิจารณาถึงความก้าวหน้า และประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งจะทำให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติ

10. จุดมุ่งหมายของการนำไปใช้จริงๆ นั้น ต้องการจะส่งเสริมประสิทธิภาพของ สถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนและผู้เรียน

ภาระหน้าที่ของผู้สอน

1. หน้าที่การสอนและการเผยแพร่วิชาการ (Duty of Teaching and Academic Extension)

2. หน้าที่ให้การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ (Duty of Support to Teaching and Learning)

3. หน้าที่การบริการและปกครองผู้เรียน (Duty of Student Service and Covermance)

4. หน้าที่การบริหารวิชาการ บุคลากรและสถาบัน (Duty of Administration of Academic, Personal and Instructional Affairs)

5. หน้าที่การพัฒนาสถาบัน (Duty of Institutional Development)

6. หน้าที่ธุรกิจและบริการทั่วไป (Duty of General Affairs and Services)

7. หน้าที่อื่นๆ (Duty of Other Assignment)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หน้าที่สำคัญที่สุดของผู้สอน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือ การสอนและการให้การสนับสนุนการเรียนรู้กับผู้เรียน

3.4 งานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการใช้หลักสูตรที่สำคัญ เพราะจะต้องกำหนดนโยบาย ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามนโยบาย ของการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ดังนั้น

สุมิตร คุณานนกร (2532 : 130 - 132) กล่าวถึงกิจกรรมในการใช้หลักสูตรว่ามีอยู่ 3 ประเภทคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหลักสูตรและการกำหนด รายละเอียดของหลักสูตร สิ่งที่ใช้หลักสูตรจะต้องตีความหมายก็คือ ความมุ่งหมายของ หลักสูตร การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนนี้จะออกมาในรูปของเอกสารหลักสูตรที่เรียก กันทั่วไปว่า ประมวลการสอนและโครงการสอน ซึ่งจะช่วยขยายความของหลักสูตรให้กระจ่าง ขึ้นตามลำดับ เมื่อผู้สอนจะทำการสอนจริงนั้นอาจต้องบันทึกการสอนอีกด้วย เพื่อให้เห็น แนวทางในการสอนออกมาเป็นรายชั่วโมง แต่ในบางครั้งถ้าโครงการสอนมีความละเอียดพอ ผู้สอนอาจใช้โครงการสอนเป็นเอกสารนำในการสอนแต่ละครั้งได้เลย

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษา การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลายๆ ด้านมาเสริม ผู้บริหารสถานศึกษาควรสำรวจจุดปัจจัยและสภาพต่างๆ ของสถานศึกษาว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนผู้เรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์การสอนต่างๆ ต้องมีให้พร้อม การจัดตารางสอน การจัดผู้สอนเข้าสอน ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียน ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของผู้สอนตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3. การสอน หลักสูตรยังไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลถ้าปราศจากการสอนของผู้สอน ผู้สอนเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร การเอาใจใส่ต่อการสอน การสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่คอยให้ความรู้ ความสะดวก ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ผู้สอน เพื่อให้การเรียนการสอนของผู้สอนและผู้เรียนบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้หลักสูตรแท้จริงคือ การบริหารทางด้านวิชาการนั่นเอง

สังต์ อุทรานันท์ (2527 : 262 - 269) กล่าวถึง งานที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร จะมีอยู่ 3 ลักษณะคือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร

1.1 งานเตรียมบุคลากร งานเตรียมบุคลากรเป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะได้มีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การเตรียมบุคลากรเพื่อจะใช้หลักสูตรนี้จะยังมีความสำคัญและเป็นภาระหนัก ถ้าหากหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาใหม่นั้นเป็นหลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมโดยสิ้นเชิง แต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบางส่วน ภารกิจเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรก็ไม่มี ความยุ่งยากซับซ้อนเท่าใดการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรใหม่อาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่างๆ ถ้าหากหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นจะถูกนำไปใช้กับกลุ่มประชากรอย่างกว้างขวาง การเตรียมบุคลากรก็ควรดำเนินการในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อจะให้การกระจายข้อมูลเป็นไปอย่างกว้างขวางและถึงกลุ่มผู้ใช้โดยทั่วกัน

1.2 การจัดผู้สอนเข้าสอนตามหลักสูตร การจัดผู้สอนเข้าสอนตามหลักสูตรเป็นงานของหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นงานของหัวหน้าสถานศึกษาแต่ละแห่ง การจัดผู้สอนเข้าสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถตลอดจนความสมัครใจของผู้สอน

แต่ละคนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

1.3 การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือผู้สอนให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้องงานบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรจึงเป็นภารกิจของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรโดยตรง เนื่องจากวัสดุหลักสูตรมีความสำคัญและจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการการบริหารและบริการสื่อหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ถึงผู้ใช้ในสถานศึกษาแต่ละแห่งได้ครบและทันภายในกำหนดเวลาทุกครั้ง

1.4 การบริหารหลักสูตรภายในสถานศึกษา ได้แก่ การบริการห้องเรียนวิชา บริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และการบริการแนะแนว ฯลฯ ซึ่งจะเกิดประโยชน์และสะดวกแก่การใช้หลักสูตรแหล่งวิชานี้ ควรจะรวมถึงการใช้ประโยชน์จากบุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ภายนอกสถานศึกษา

2. งานดำเนินการการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรที่บกพร่องขึ้นมา เพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวมในพื้นที่กว้างขวางนั้น มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมในท้องถิ่นและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ

2.2 การจัดทำแผนการสอน เป็นที่ทราบมาว่ารายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจนจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยลักษณะที่กล่าวมาในการจัดทำแผนการสอนจึงมักจะกระทำเป็นรายวิชาหรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอนมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ดังนี้ คือ

2.2.1 เป็นแนวทางในการสอนช่วยให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้หลักสูตรสามารถดำเนินการสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

2.2.2 ให้ความสะดวกแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ในการช่วยเหลือแนะนำติดตามผลการเรียนการสอน

2.2.3 จะเห็นแนวทางในการสร้างข้อสอบ เพื่อประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อมีความครอบคลุมกับเนื้อหาสาระที่สอนไปแล้ว

แผนการสอนจะเป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของผู้สอน ถ้าหากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดหมายปลายทางก่อให้เกิดการเสียเวลาหรือบกร่องในการใช้หลักสูตรอย่างมาก อันจะส่งผลต่อความล้มเหลวของหลักสูตรมากที่สุด

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในแผนการสอนว่า การสอนในครั้งนั้นๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไรบ้าง การที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอะไร โดยเหตุนี้ผู้สอนในฐานะเป็นผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนควรจะได้ทำการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์และสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายมากที่สุด

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้นหน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรจะได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพิ่มเติมและติดตามผลการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้องมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาจะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปสำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง การนิเทศการใช้หลักสูตรหรือการนิเทศการเรียนการสอน ต้องคำนึงว่าการนิเทศเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือไม่ใช่เป็นการตรวจสอบ เพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศการดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

3.2 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร การปฏิบัติงานนี้อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร หน่วยงานนี้จะได้หาทางสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการ อาจจะทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือหรือจัดตั้งสถานศึกษาตัวอย่างที่ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการได้จัดตั้งสถานศึกษาผู้นำการใช้หลักสูตรดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะใดลักษณะหนึ่งพอจะเป็นแบบอย่างให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ได้ วิธีการเช่นนี้จะเป็นการกระตุ้นให้สถานศึกษาผู้ใช้หลักสูตรได้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาของตนและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรในระหว่างสถานศึกษาต่างๆ ด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มีงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การเตรียมปัจจัยที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร
2. การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร
3. การบริหารและจัดการหลักสูตร
4. การดำเนินการสอนตามหลักสูตร
5. การนิเทศการใช้หลักสูตร

4. การเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร

การใช้หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการเตรียมทรัพยากรที่จะใช้สนับสนุนการบริหารงานอันได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ที่จำเป็นต้องใช้ในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะด้านการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรการเตรียมทรัพยากรดังกล่าว ได้แก่

1. การเตรียมบุคลากรและการจัดผู้สอนเข้าสอน

สัจด์ อูทรานันท์ (2527 : 39) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรและการจัดผู้สอนเข้าสอนไว้ว่า การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ การเตรียมบุคลากรควรดำเนินการหลาย ๆ รูปแบบ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการจัดเตรียมบุคลากร โดยการส่งผู้สอนเข้ารับการอบรม ซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ บางครั้งสถานศึกษาอาจจัดให้มีการประชุมหรือฝึกอบรมภายในกลุ่มสถานศึกษาหรือในสถานศึกษาเอง เพื่อให้ผู้สอนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ถูกต้อง ส่วนในด้านการจัดผู้สอนเข้าสอนนั้น โดยทั่วไปจะเป็นงานของผู้บริหารสถานศึกษา การจัดผู้สอนเข้าสอนแต่ละแห่ง จำเป็นจะต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของผู้สอนแต่ละคนด้วย เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรได้ใช้ศักยภาพของตนได้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

อ้าง ชิวศรี (2532 : 21) กล่าวถึงการเตรียมบุคลากรว่า บุคลากรที่สำคัญที่จะต้องเตรียม ได้แก่ ผู้สอน ศึกษานิเทศน์ นักแนะแนวและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมผู้สอน ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมผู้สอนให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร เจตคติอันพึงมีต่อหลักสูตรในด้านความรู้ ความเข้าใจ มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่นโยบายจุดมุ่งหมายการศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนโครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

การเตรียมผู้สอนอาจจะทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุมสัมมนา การอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง การประชุมปฏิบัติการเพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นและสิ่งที่ผู้สอนจะต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองคือทักษะในการสอน

2. การเตรียมศึกษานิเทศก์และนักแนะแนวทางการศึกษาต้องเตรียมเพื่อให้ทราบและเข้าใจแจ่มแจ้งเกี่ยวกับนโยบาย จุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การเตรียมผู้บริหารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้สอนมากที่สุด จะต้องเตรียมทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น เตรียมความสามารถที่จะวิเคราะห์ที่ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ผู้สอนจำเป็นจะต้องมีและที่ผู้สอนเป็นอยู่นั้นเป็นอย่างไร

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 20 - 22) กล่าวถึงการจัดผู้สอนเข้าสอนว่า เป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องรู้จักเลือกผู้สอนเข้าสอนให้เหมาะสมกับแต่ละวิชา แต่ละชั้นและแต่ละความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนจะมีความสามารถในวิชาที่สอนแล้วต้องพิจารณาเทคนิควิธีการสอน ความสามารถในการปกครองชั้นเรียน หลักการในการจัดผู้สอนเข้าสอนมีดังนี้

1. สำนวความพร้อมของสถานศึกษาก่อนเปิดแผนการเรียน
2. กำหนดคุณสมบัติผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
3. จัดตามความถนัดของผู้สอนคือ จัดตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมา จัดตามวิชาที่ผู้สอนมีความสนใจหรือวิชาที่ผู้สอนมีประสบการณ์มาก่อน
4. แก้ไขปัญหาการขาดแคลนผู้สอน โดยการจัดผู้สอนคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา จัดผู้สอนฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยปฏิบัติการสอนและจัดคาบเวลาเรียนให้ตรงกัน
5. จัดให้บุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในสถานศึกษา
6. การจัดผู้สอนแทนเมื่อผู้สอนไม่มาทำการสอน
7. การใช้เงินบำรุงการศึกษาจ้างผู้สอน เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้สอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 15 - 16) กล่าวถึงการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องพิจารณาจัดให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดและความชำนาญพิเศษเฉพาะทางของบุคลากรแต่ละคน การเปิดสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นควรมีผู้สอนที่มีความถนัดเฉพาะรายวิชา หากมีผู้สอนที่สอนตรงตามวิชาเอกก็เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง แต่หากไม่สามารถหาบุคลากรได้ตรงตามสาขาวิชาเอกก็จะต้องมีการพิจารณาไปถึงวิชาโทที่บุคลากรได้ศึกษามา ตลอดจนความถนัดและความสนใจพิเศษของบุคลากรแต่ละคน โดยยึดหลักให้บุคลากรทำงานได้อย่างคล่องตัว มีขวัญกำลังใจในการทำงานทั้งยังต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบด้วย

เนื่องจากผู้เรียนระดับนี้เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะต้องพิจารณาคัดเลือกผู้สอนและบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้เรียนให้รอบคอบเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น การพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องที่สำคัญ และจำเป็น เพราะการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นเรื่องใหม่ที่ สถานศึกษาเพิ่งจะดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของหลักสูตร ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

1. ส่งเข้าอบรมตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดและจัดอบรมเอง
2. ศึกษาดูงานจากสถานศึกษาอื่นๆ
3. จัดหาเอกสารส่งเสริมความรู้ให้ผู้สอนศึกษาค้นคว้า
4. จัดสื่อโสตทัศนศึกษา เช่น วิดีทัศน์เกี่ยวกับเทคนิคการสอนต่างๆ ให้ผู้สอนได้

ศึกษา ด้วยตัวเอง

5. เชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามาสอนผู้เรียน โดยผู้สอนได้ฝึกปฏิบัติ งานกับวิทยากรด้วยจนเกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้และเทคนิควิธีไปใช้สอนผู้เรียน ต่อไปได้

6. จัดสัมมนาผู้สอนในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และความคิดเห็น เกี่ยวกับการปรับปรุงการปฏิบัติงาน

7. เชิญศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่มีความรู้ด้านเทศ

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การเตรียมบุคลากรและจัดผู้สอนเข้าสอนเป็น การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ให้มีความพร้อมที่จะใช้ หลักสูตรทั้งในด้านความรู้ทักษะและเจตคติ ซึ่งถือว่าผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การใช้ หลักสูตรประสบความสำเร็จ ซึ่งวิธีการในการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในสถานศึกษา สามารถจะทำได้หลายวิธี เช่น การจัดผู้สอนเข้ารับการอบรมสัมมนา การอบรมผู้สอนที่ สถานศึกษาโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การประชุมชี้แจง การสนับสนุนให้ผู้สอนได้ศึกษา เพิ่มเติม การจัดเตรียมเอกสาร ตำรา ให้ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การพาผู้สอนไป ศึกษาดูงาน การสรรหาบุคลากร ให้เพียงพอ

2. การเตรียมทางด้านงบประมาณ

การวางแผนทรัพยากรทางการเงินแหล่งรายได้ที่สำคัญของสถานศึกษาได้จาก

1. รายได้จากงบประมาณแผ่นดิน เป็นรายได้ที่มีข้อผูกพันในการใช้จ่ายเพราะมี ตัวเลขที่ค่อนข้างแน่นอนและยังมีการจำแนกงบประมาณตามหมวดการใช้จ่าย เพื่อป้องกันมิให้มี การใช้เงินผิดประเภทอีกด้วย

2. รายได้จากงบรายได้พิเศษ จัดได้ว่าเป็นรายได้ที่ไม่มีข้อผูกพันในการใช้จ่าย

3. รายได้จากเงินบริจาคและเงินอุดหนุน เช่น จากสมาคม มูลนิธิต่างๆ มักจะ นำไปใช้จ่ายในด้านทุนการศึกษา การวิจัย ความช่วยเหลืออื่นๆ

วิธีจำแนกรายจ่ายตามหมวดการใช้สอยเงิน (Line – itie Classification) ซึ่งยึดถือวิธีการของสำนักงานงบประมาณเป็นหลักโดยแบ่งเป็น 10 หมวด คือ

1. หมวดเงินเดือน
2. หมวดค่าจ้างประจำ
3. หมวดค่าจ้างชั่วคราว
4. หมวดค่าตอบแทน
5. หมวดค่าใช้สอย
6. หมวดค่าวัสดุ
7. หมวดค่าครุภัณฑ์
8. หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
9. หมวดเงินอุดหนุน
10. หมวดรายจ่ายอื่นๆ

3. การจัดการบริการเอกสารหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2527 : 49) กล่าวถึงการจัดการหรือการบริหารวัสดุหลักสูตรว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานกลาง ซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ถึงมือผู้ใช้แต่ละแห่งให้ครบและทันภายในกำหนดเวลาทุกครั้ง ส่วนการจัดการบริการหลักสูตรและสื่อต่างๆ ภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้จัดทำหรือจัดหาแหล่งวิทยากรต่างๆ ซึ่งจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่การใช้หลักสูตร แหล่งวิทยากรต่างๆ นี้ควรจะรวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากบุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ภายในสถานศึกษาอีกด้วย

นงเยาว์ ชาราศรีสุทธิ (2530 : 151) กล่าวถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนที่ผู้บริหารสถานศึกษาพึงกระทำว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทเพื่อประกอบการสอนของผู้สอนและเพื่อกระตุ้นค่านิยมของนักเรียนไว้ให้พร้อม ทั้งนี้จะเป็นการช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าของผู้เรียนยิ่งขึ้นและการสอนจะสัมฤทธิ์ผลมากขึ้นถ้าผู้สอนรู้จักใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนโดยหลักการใช้สื่อการเรียนดังนี้

1. ควรใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน วุฒิภาวะ พื้นความรู้และสมรรถภาพ
2. ใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า หมายถึง การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ์ และเมื่อใช้แล้วต้องสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง
3. ใช้อย่างประหยัดทั้งแรงงาน เงิน เวลา
4. ทดลองอุปกรณ์ทุกครั้งก่อนใช้กับผู้เรียน

สุจริต เพียรชอบ (2531 : 46) ได้พูดถึงการจัดการด้านวัสดุหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดหาหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียนและคู่มือหนังสือเรียนทั้งวิชาบังคับ วิชาเลือก หนังสืออ่าน หนังสืออ่านนอกเวลาและหนังสืออุเทศสำหรับผู้สอน

อำนาจ อุเทศ (2533 : 37) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดบริการวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยทำให้การใช้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย ฉะนั้นสถานศึกษาจึงควรต้องจัดหาวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อต่างๆ ให้ครบถ้วนวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร สำหรับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น

ก. วัสดุ อาจจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัสดุประเภทอุปกรณ์การสอนสำหรับผู้สอน
2. วัสดุฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน

ข. เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่บอกแนวทางในการจัดการศึกษา และการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาให้บรรลุผล กรมวิชาการเป็นผู้ดำเนินการพิมพ์เผยแพร่

การบริการวัสดุเอกสารประกอบหลักสูตรจะบรรลุเป้าหมายต้องจัดการ ดังนี้

1. ผู้สอนวิเคราะห์และตรวจสอบความต้องการวัสดุ เอกสารประกอบหลักสูตรแล้วแจ้งให้สถานศึกษาทราบ

2. สถานศึกษาส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ให้บริการ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด สำหรับสิ่งที่ต้องจัดซื้อ

3. สถานศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการของผู้สอน แยกประเภทเป็นสิ่งที่ต้องจัดหาและจัดซื้อ ส่วนสิ่งที่ต้องจัดหา ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการสอนที่เป็นของท้องถิ่น ให้ส่งไปยังศูนย์วิชาการระดับกลุ่มสถานศึกษา จังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา

4. หน่วยงานที่ให้บริการ วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการผลิต จัดทำ ตามความต้องการแล้วนำไปบริการสถานศึกษาหรือหน่วยปฏิบัติ

5. หน่วยงานตามข้อ 2,3 ส่งข้อมูลไปยังกรมวิชาการ เพื่อขอบริการในเรื่องเอกสารหลักสูตร และความช่วยเหลือทางวิชาการ ในกรณีที่ไม่สามารถจัดบริการในหน่วยปฏิบัติได้

6. กรมวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534 : 5) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพราะเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้ใช้หลักสูตรได้ผลดี จึงจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องจัดซื้อ จัดหาหรือจัดทำไว้ให้พร้อมและเป็นไปตามความต้องการของผู้สอนและผู้เรียนในการดำเนินการจัดซื้อจัดหาหรือจัดหาควรดำเนินการดังนี้

1. สำรวจความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน
 2. สำรวจวัสดุ อุปกรณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว
 3. จัดซื้อ จัดหาหรือจัดทำสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเอกสารที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สอน ผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของแต่ละวิชา รวมทั้งจัดระบบบริหารที่ดีเหมาะสมรวดเร็ว เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ
 4. จัดเก็บรักษาสื่อ วัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบสามารถหยิบใช้ได้สะดวก
 5. ซ่อมแซมสื่อ วัสดุอุปกรณ์และเอกสารต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้คืออยู่เสมอ
- ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดบริการเอกสารหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนจึงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบจากส่วนกลางที่จะต้องดำเนินการบริหารเอกสารหลักสูตร วัสดุประกอบหลักสูตรตลอดสื่อการสอนที่จำเป็นให้ถึงมือผู้ใช้คือ ผู้สอนในสถานศึกษาให้ทันเวลาและเพียงพอต่อความต้องการในเบื้องต้น เพื่อให้ผู้สอนได้รับเอกสารหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนดำเนินการให้ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นั้นด้วย

4. การเตรียมอาคารสถานที่ในการสอนและฝึกปฏิบัติ

จำลอง ภูบารุง (2530 : 35) ได้กล่าวถึงการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนไว้ว่า นอกจากจะแสดงถึงความเป็นมิตรกับผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแล้วยังควรจัดห้องเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

สุจริต เพียรชอบ (2531 : 85) กล่าวถึงการจัดเตรียมอาคารสถานที่ซึ่งได้แก่ การจัดห้องเรียนให้มีสภาพเหมาะสมคือ มีขนาดกว้างพอสมควร ห้องเรียนควรมีเนื้อที่เพียงพอที่ผู้สอนจะจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ กระดานดำควรยาวตลอดหน้าชั้นเรียน ถ้ามีกระดานดำอยู่ด้านหลังด้วยยิ่งดี ควรมีป้ายนิเทศที่มีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะแสดงผลงานผู้เรียน และควรมีห้องสมุดสำหรับให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและมีสถานที่ฝึกปฏิบัติด้วย

พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์ (2533 : 25) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพที่เหมาะสม สรุปได้ดังนี้

1. ห้องเรียนที่มีสีผนังอ่อน สบายตา อากาศถ่ายเทดี ขนาดพอเหมาะกับจำนวนผู้เรียน และปราศจากเสียงรบกวน
2. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศของความเป็นอิสระทางการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ห้องเรียนต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
4. สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่างๆ เคลื่อนย้ายและสามารถดัดแปลงให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้สะดวก
5. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 46) กล่าวถึงการจัดอาคารสถานที่ในการสอนว่าสถานศึกษาควรจัดให้มีห้องพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาทดลองและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจได้สะดวก มีความคล่องตัวและปลอดภัย เป็นต้นว่า ห้องสมุด ห้องกิจกรรม ห้องวิทยาศาสตร์และห้องแนะแนว หรือห้องฝึกวิชาชีพ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและสภาพความพร้อมของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดเตรียมอาคารสถานที่ในการสอนและการฝึกปฏิบัติ นอกจากสถานศึกษาจะจัดหาให้ผู้เรียนได้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงขนาด ความเหมาะสมกับกิจกรรม ตลอดจนบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและการจัดบริการที่เหมาะสม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความพร้อมและศักยภาพของสถานศึกษาด้วย

5. การบริหารจัดการหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542 : 42 - 49) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งที่สำคัญของงานด้านวิชาการคือ หลักสูตรเป็นตัวกำกับงานของวิชาการ แม้ว่าปัจจุบันจะใช้หลักสูตรระดับชาติที่เป็นมาตรฐานแบบเดียวกันก็ตามแต่ความสามารถในการใช้หลักสูตรในแต่ละสถานศึกษาจะแตกต่างกันไปตามการจัดโปรแกรมการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างของสถานศึกษานั้น เช่น บุคลากรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ แม้กระทั่งผู้เรียนก็มีส่วนที่จะทำให้การดำเนินการเคียงกับการจัดโปรแกรมการศึกษา

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาต้องรู้จักและเข้าใจการบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษามีตั้งแต่การสนับสนุน ส่งเสริมและการกำกับดูแลในด้านหลักสูตร การสนับสนุนในด้านบุคลากรงบประมาณ อุปกรณ์และมุ่งพัฒนาคุณภาพของงานเป็นสำคัญ

ความหมายและความสำคัญของการการบริหารหลักสูตร

การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการใช้กระบวนการทางการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การอำนวยการ การประสานงาน การติดต่อ การประเมินผล การปฏิบัติงาน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีการจัดวางนโยบาย การวางแผนและการจัดตั้งวัตถุประสงค์หน้าที่ที่รัดกุมได้แก่ การมอบหมาย ความรับผิดชอบให้กับหน่วยงาน การประสานงานติดต่อ การจัดสรรทรัพยากรรวมทั้งการติดตามประเมินผล

การบริหารหลักสูตรจึงมีลักษณะงานคล้ายกับการบริหารงานลักษณะอื่นๆ ในสถานศึกษา แต่อาจแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ วิธีการและการประเมินผล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร จึงหมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตร

กระบวนการการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรได้นำกระบวนการบริหารงานมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการบริหารงานมีประโยชน์ต่อการทำงานดังนี้

1. ช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะมองเห็นปัญหาของความซ้ำซ้อนและความสามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของงาน
3. ช่วยให้สถานศึกษาได้ขยายเติบโตและก้าวหน้ามองเห็นปัญหาที่สำนักงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่วางไว้
4. ช่วยส่งเสริมตัวบุคคลในการทำงาน การจัดหน่วยงาน การบริหารงาน ได้งานเหมาะสมกับบุคคล
5. ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้บุคคลในองค์การทำงานอย่างอิสระและมีความคิดริเริ่ม
6. ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของงาน ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและรวดเร็ว
7. ช่วยให้มีการประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงาน

กระบวนการการบริหารงาน

แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยต้องเตรียมการล่วงหน้าก่อนเปิดหลักสูตร การวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบและนำนวัตกรรมทางการศึกษามาช่วยเป็นสิ่งจำเป็น การเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตรมีดังนี้

1.1 การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ ได้มีการทดลองนำร่องการใช้หลักสูตรแล้ว ในการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทแต่ละสถานศึกษาสามารถทำได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา โดยการตรวจสอบตั้งแต่วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม รูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนโดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบว่าเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของสถานศึกษานั้นๆ เพราะสถานศึกษาแต่ละแห่งมีสภาพท้องถิ่นแตกต่างกันไป จึงจำเป็นต้องปรับปรุงบ้างตามความเหมาะสม

1.2 การประชาสัมพันธ์หลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร นับตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน นักศึกษาจะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างในลักษณะที่แตกต่างกันไป เพราะการจัดหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่เฉพาะการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับสื่อการเรียน การสอน ห้องสมุด สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ รวมทั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่บริหารหลักสูตรได้แก่ ฝ่ายวิชาการจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของสิ่งเหล่านี้ และต้องปรับปรุงแก้ไขวิธีบริหารงาน เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ดังนั้น การประชาสัมพันธ์หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการยอมรับในหลักสูตร ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ของหลักสูตรกับการเรียน การสอน

1.3 การเตรียมความพร้อม เพื่อไม่ให้เกิดการขัดข้องในระหว่างการค้าดำเนินการใช้หลักสูตรหรือระหว่างการเรียนการสอน ควรมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1.3.1 การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1.3.1.1 การเตรียมความพร้อมของผู้สอน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้สอน เพราะเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน สิ่งที่ต้องทำในการเตรียมความพร้อมทางด้านผู้สอนก็คือการสำรวจจำนวนผู้สอน ความพร้อมในการสอน โดยเฉพาะความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดเตรียมเนื้อหาหลักสูตร ทักษะในการสอน การประเมินผล การเรียนและการให้ความเข้าใจกับผู้สอนให้มีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร

1.3.1.2 การเตรียมผู้สังเกตการสอนและนักแนะแนวการศึกษา บุคลากรเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปบุคลากรที่เกี่ยวข้องเหล่านี้มีความเข้าใจเรื่องหลักสูตรก็จะช่วยผู้สอนในด้านการเรียนการสอนได้ดีในการพัฒนาคุณภาพ การสอน

1.3.1.3 การเตรียมผู้บริหารสถานศึกษา โดยทั่วไปผู้บริหารสถานศึกษามีหลายระดับ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ วิชาการสถานศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่งานอื่นๆ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรไม่ยิ่งหย่อนกว่าผู้สอนและผู้สังเกตการสอน เพราะเป็นผู้กำกับดูแลหลักสูตรให้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาควรสำรวจสภาพและปัญหาของสถานศึกษา ในความดูแลของตนเพื่อจะได้พัฒนาและแก้ไขได้ถูกต้อง การประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมทั้งแนวคิดและเทคนิคของงานการบริหารหลักสูตร

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร ได้แก่ ผู้สอน ผู้นิเทศการสอนและนักแนะแนวการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะเป็นหลักให้การใช้หลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.3.2 การเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ วัสดุฝึก สื่อการสอน ห้องสมุด อาคารสถานที่ งบประมาณ สถานที่ฝึกงานและการจัดทำคู่มือผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นต้น

1.3.2.1 การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับวัสดุในการสอนด้านทักษะปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านวิชาชีพ วัสดุฝึกในโรงประลองและห้องปฏิบัติการ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียมจัดซื้อและจัดการไว้ล่วงหน้าก่อนการสอน มิฉะนั้นอาจเกิดการจัดซื้อและขาดแคลนในเวลาสอน จึงควรจะได้วางแผนการไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการจัดซื้อวัสดุ

1.3.2.2 การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับสื่อการสอนหลักสูตรใหม่ ย่อมต้องการสิ่งใหม่ๆ การจัดหาไว้พร้อมเกี่ยวกับสื่อการสอน เช่น แผ่นใส เทป คลอสดิจนอุปกรณ์ในการใช้สื่อ จึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงสภาพของสถานศึกษา เช่น ห้องที่จะใช้สื่อความสามารถของผู้สอน เจ้าหน้าที่ ช่างเทคนิคที่จะช่วยบริการการใช้สื่อ

1.3.2.3 การเตรียมอาคารสถานที่ อาคารสถานที่ที่เป็นห้องบรรยาย ห้องปฏิบัติการ ห้องทดลอง โรงประลอง ควรจัดหาให้พร้อม ถ้าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอาคารสถานที่เหล่านั้นเช่น ห้องปฏิบัติการ ก็ต้องจัดทำล่วงหน้าก่อนใช้หลักสูตร

1.3.2.4 การเตรียมงบประมาณ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าดำเนินงาน หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นมาก งบประมาณจะเป็นตัวบ่งชี้ที่จะทำให้หลักสูตรประสบความสำเร็จหรือไม่ นอกจากจะใช้ในด้านค่าจ้างค่าตอบแทนและเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาวัสดุ หลักสูตร คู่มือผู้สอน คู่มือผู้เรียน เอกสารและอุปกรณ์การสอน สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสนับสนุนต่อการสอน

1.3.2.5 การเตรียมห้องสมุด เป็นส่วนที่จะสนับสนุนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ผู้สอนและผู้เรียนมีแหล่งค้นคว้า สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากห้องสมุด จึงจำเป็นต้องจัดหาเอกสารต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนการสอนไว้ในห้องสมุด

1.3.2.6 การเตรียมสถานที่ฝึกงาน การเรียนในด้านวิชาชีพ จำเป็นต้องมีสถานศึกษา เพื่อเป็นการฝึกทักษะปฏิบัติและการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริง การเตรียมสถานที่ฝึกงานไว้พร้อมจะช่วยให้การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรได้สะดวกและมีคุณภาพ

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ วัสดุฝึก สื่อการสอน ห้องสมุด อาคารสถานที่ งบประมาณ สถานที่ฝึกงานและการจัดทำคู่มือผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

1.4 การจัดทำโครงการสอน หรือแผนการสอนเป็นการเตรียมตัวของผู้สอนเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการและการประเมินผล การจัดทำโครงการสอน จะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.5 การตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็น ได้แก่ การรับสมัครผู้เรียน เพื่อเข้าเรียน การสอบข้อเขียน สัมภาษณ์ ตลอดจนการตรวจสอบหลักฐานก่อนเข้าศึกษาต่อ ในบางครั้งหากมีความจำเป็นเมื่อพบว่าผู้เรียนต้องเรียนเพิ่มเติมหรือให้เรียนรู้เนื้อหาบางส่วน ก่อนเข้าสู่หลักสูตรใหม่ก็อาจต้องเปิดการสอน เพื่อปรับพื้นฐานของผู้เรียนเพื่อเตรียมผู้เรียนให้ สามารถเรียนในหลักสูตรใหม่ได้

1.6 การตรวจสอบการยอมรับจากสังคม เป็นการตรวจสอบ ความพร้อมของชุมชน เช่น ความคิดเห็นของผู้ปกครองของสถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมที่จะรับผู้สำเร็จ การศึกษาเพื่อเข้าทำงาน เพื่อจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชนโดยการสำรวจความคิดเห็น เพื่อ จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารหลักสูตร

1.7 การจัดโครงสร้างของหน่วยงาน การบริหารหลักสูตรอยู่ในการบริหารของฝ่าย วิชาการและคาบเกี่ยวกับฝ่ายอื่นๆ ซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนการสอน การจัดโครงสร้างของ หน่วยงานเพื่อจะได้มีการรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตร โดยทั่วไปสถานศึกษามีหน่วยงานรองรับ การบริหารหลักสูตรอยู่แล้ว แต่อาจจัดโครงการเฉพาะกิจขึ้นเมื่อเปิดหลักสูตร เช่น โครงการ ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น

ดังนั้น การวางแผนการใช้หลักสูตรต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนเปิด หลักสูตรและต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การตรวจสอบหลักสูตรแบบที่ ก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องและ ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดทำโครงการสอน การตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน การตรวจสอบการยอมรับจากสังคม การจัดโครงสร้างของหน่วยงาน

2. ขั้นตอนในการเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการใช้นโยบาย ซึ่งจะมีทั้งฝ่ายปฏิบัติการ หลักสูตรและฝ่ายสนับสนุน ตลอดจนฝ่ายควบคุมการใช้หลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับการ บริหารหลักสูตร มีดังนี้

2.1 การประชุมผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ความจำเป็นที่ จะต้องมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทาง ในการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจหลักสูตร

2.2 การปฐมนิเทศผู้เรียน เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งควรจะได้ ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ลักษณะเนื้อหาวิชา โครงสร้าง จำนวน หน่วยกิต วิชาเลือก วิชาบังคับ ตลอดจนวิธีการลงทะเบียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรและสามารถปรับตัวเกี่ยวกับการศึกษา

2.3 การจัดทำคู่มือผู้สอน เพื่อจะเป็นการให้ผู้สอนได้มีคู่มือในการศึกษาเกี่ยวกับ หลักสูตรและการเรียนการสอน การจัดทำคู่มือผู้สอนอาจจัดทำได้โดยการมีโครงการ คณะกรรมการเฉพาะกิจจากผู้สอนในฝ่ายต่างๆ ก็ได้

2.4 การจัดการการสอน ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการสอนจะต้องศึกษาองค์ประกอบในการจัดการสอน คือ

2.4.1 รายวิชาในหลักสูตร ได้แก่ รายวิชาที่เปิดสอนในโปรแกรมการศึกษา ทั้งรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งวิชาบังคับ วิชาเลือกตลอดจนการแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามลักษณะวิชา

2.4.2 ห้องเรียน ได้แก่ ห้องที่จัดเพื่อเรียนทั้งวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ ตามวัน เวลาในตารางสอน

2.4.3 เวลาเรียน ได้แก่ เวลาเรียนตามหลักสูตร จำนวนภาคเรียนในแต่ละปี การศึกษา จำนวนสัปดาห์ในแต่ละปีการศึกษา จำนวนวันในแต่ละสัปดาห์ จำนวนคาบชั่วโมงในแต่ละวันและจำนวนความถี่ของแต่ละวิชา ในการแบ่งเป็นกลุ่ม

2.4.4 ผู้เรียน คือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาคเรียน แบ่งเป็นรายวิชาที่เรียน

2.4.5 ผู้สอน คือ ผู้สอนในแต่ละวิชาตามตารางสอน

2.5 การจัดผู้สอนเข้าสอน การจัดผู้สอนเข้าสอนตามความรู้และลักษณะงาน โดยคำนึงถึงการแบ่งชั่วโมงที่เหมาะสม ตลอดจนภาระหน้าที่อื่นของผู้สอน

2.6 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมืออุปกรณ์การสอน สื่อการสอน วัสดุฝึก อาคารสถานที่ รวมถึงความสะดวกสบายของกายภาพ

2.7 การฝึกงาน เป็นการฝึกภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในวิชาชีพ การฝึกงานมี 2 ลักษณะคือ การฝึกภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ดังนั้น ขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรเป็นการใช้หลักสูตรมีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การประชุมผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการประชุมเทคนิคเรียน การทำคู่มือผู้สอน การจัดการเรียน การจัดผู้สอนเข้าสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การฝึกงาน

3. การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร เมื่อได้ใช้หลักสูตรควรมีการจัดการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผลเพื่อจะพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ เพื่อที่จะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร โดยการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การจัดทำโครงการสอน เป็นต้น

6. การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 43 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและมาตรา 81 ระบุไว้ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพผู้สอนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าว นำไปสู่การทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อปฏิรูปการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กับปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา อันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด โดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ปรากฏอยู่หลายหมวดหลายมาตรา เช่น หมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการให้ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาต้องจัดให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมวด 3 ระบบการศึกษาการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย หมวดที่เป็นหัวใจคือ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งว่าด้วยหลักการ สาระและกระบวนการเรียนรู้ หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา หมวด 7 ผู้สอน คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่ละหมวดเป็นองค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการจัดการศึกษา เป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เป็นจุดปรับเปลี่ยนที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีสาระสำคัญดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป

ความมุ่งหมายและหลักการมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้

มาตรา 6 : ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 : เป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในกรุงประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 : การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

สาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลัก สาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทาง การมีส่วนร่วมสรรค์สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบ สถานศึกษา สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึง มาตรา 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ คือ

มาตรา 22 : หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 : สาระการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง และการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งเรื่องการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขการใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา 24 : กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่

มาตรา 25 : บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการดำเนินงาน และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 : การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาและให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา 27 และ 28 : การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม

หลักสูตรระดับอุดมศึกษา เน้นการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง การค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 : บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 : การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นบทบัญญัติที่ให้ทิศทางในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจน แม้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ของชาติเป็นงานที่ยากแต่เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ที่มุ่งสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ทุกส่วนของสังคมไม่ว่า ฝ่ายนโยบาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ชุมชน ต้องมีความเข้าใจตรงกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปครั้งนี้ โดยมุ่งหวังที่จะได้เห็นคนไทยที่พึงประสงค์เป็นทั้งคนดี คนเก่งและมีความสุข

ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ นักการศึกษา นักคิด ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนและลักษณะกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข

คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ วิชาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัยทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพและทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติ

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ รอดพ้นจากการตกเป็นทาสของอุปนิสัย และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก้อัตภาพ

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริงสามารถนำไปใช้

ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยมีผู้เรียน ผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข

ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ผู้สอนช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3. สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีและมีความสุขในการเรียน

4. แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็น ภัยแล้งมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิชิตปัญหาารวมกัน

6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

7. สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

8. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

ผลที่ผู้มีส่วนร่วมจะได้รับ

ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัดความสนใจและความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข ผู้สอนก็มีความสุขและเรียนรู้ให้พัฒนาเป็นผู้สอนอาชีพ พ่อแม่ รัและเข้าใจความถนัด ความสนใจ ความสามารถและศักยภาพในการศึกษาเรียนรู้ของลูก

มีความเข้าใจบทบาทของตนในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของลูก ตลอดจนมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของลูก

ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสถานศึกษาที่แท้จริง ไม่ใช่โรงเรียน และได้ใช้กระบวนการบริหารที่นักเรียน ผู้สอน พ่อแม่ ชุมชนมีส่วนร่วมสถาบันผลิตผู้สอนได้บัณฑิตและผู้สอนที่มีคุณภาพ มีสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง อาชีพ สังคมและประเทศชาติ ชุมชนและสังคมส่วนรวมได้พลเมืองที่มีคุณภาพ ศักยภาพ และมีสำนึกรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ช่วยพัฒนาประเทศต่อไปองค์กรอื่นๆ ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาบุคคลที่จะเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ (ร่วมสมัย)

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2541 : 5) ได้กล่าวถึงแนวคิดใหม่ของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอนว่า แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลาต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต ครีธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมพันธ์สาระที่สมดุลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถและความดีใจความข้างต้นคือ ที่มาของทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำขึ้นโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทฤษฎีมาจัดสาระและกระบวนการ เพื่อนำเสนอแก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอน แนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวถึง ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข
 2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
 3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
 4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา
 5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: การฝึกฝนกาย วาจา ใจ
- ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข

กิตติยวดี บุญชื่อ (2540 : 32 – 84) กล่าวถึงการเรียนที่มีความสุขว่ามีองค์ประกอบอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีสิทธิ์ที่จะได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง
2. ผู้สอนให้ความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง ผู้สอนให้อาใจใส่ทุกคนเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ อารมณ์ มั่นคง สดชื่น แจ่มใส วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี เรียบสละและอดทน

3. เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน ยอมรับจุดดีจุดด้อยของตนเองรู้วิธีปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยไม่เสียสุขภาพจิต

4. เด็กแต่ละคนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ เพื่อจะได้ค้นหาความสามารถของตนเองที่ซ่อนเร้นรอการพัฒนา

5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเข้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ การเรียนไม่ขีดวงจำกัดอยู่ภายในห้องเรียน การเรียนสัมพันธ์กับวิถีชีวิต

6. สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันเกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเขา

การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่นเกิดความสุขร่วมกันทั้งผู้เรียนและผู้สอน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียนแต่ละวัย เนื้อหาวิชามีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ

2. วิธีเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อและตอบสนองความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียน การนำเสนอบทเรียนเป็นธรรมชาติ ไม่ยัดเยียดหรือกดดัน

3. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่างๆ รวมทั้งความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์และความคิดเป็นระบบ

4. มีกิจกรรมหลากหลาย สนุกชวนให้ผู้เรียนสนใจบทเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

5. แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสสรรสิ่งรอบตัวโดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาในการเรียนรู้

6. สื่อที่ใช้ประกอบการเรียน เร่งใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย

7. การประเมินผล เน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าผลเรียนทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองด้วย

ประเวศ วะสี (2541 : 27) ได้กล่าวถึง ปัญหาการศึกษาไทยประการหนึ่งคือการเรียนเป็นความทุกข์ เพราะการเรียนยากไม่สนุก น่าเบื่อ ทำให้คนเกลียดการศึกษาเมื่อหมดเรียนไปบังคับก็หยุดการเรียนรู้ ทำให้คนไทยมีสติปัญญาไม่เพียงพอ นำไปสู่ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นผู้สอนควรทำให้การเรียนรู้เป็นความสุข สนุก ชวนให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้ที่มีความหมายและอยู่คงทนจำได้นาน เป็นความรู้ที่เกิดจากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ผู้สอนควรศึกษารูปแบบ วิธีสอนต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในบทเรียน แล้วนำไปปรับในการเรียนการสอนให้เหมาะสม

สมุณดา พรหมบุญ (2540 : 1 - 74) การเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงได้รับ การฝึกฝนทักษะต่างๆ การแสวงหาความรู้ การคิด การจัดการกับความรู้อ การแสดงออก การสร้างความรู้ใหม่ และการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข ตัวอย่างกระบวนการเรียนรู้ที่นำมาเสนอมี 3 วิธี คือ กระบวนการกลุ่ม การเรียนแบบ สรรค์สร้างความรู้และการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ

1. กระบวนการกลุ่ม (Group process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน มีแรงจูงใจร่วมกันทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยที่สมาชิกกลุ่มมีอิทธิพลต่อกัน ในระยะแรกกระบวนการกลุ่มนำมาใช้ฝึกทักษะมนุษย์สัมพันธ์และพัฒนาบุคลิกภาพภายหลังมีการนำกระบวนการกลุ่มไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ

หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่ม คือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนเรียนรู้จากกลุ่มมากที่สุด ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้จัดกระบวนการให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบ

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แก่ เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง ภูมิปรายกลุ่ม

บทบาทของผู้สอนในการสอน มีดังนี้

1. มีความเป็นกันเอง เห็นอกเห็นใจผู้เรียน
2. พุดน้อย เป็นเพียงผู้ประคองงาน ไม่ชี้นำหรือโน้มแนวความคิดของผู้เรียน
3. ให้กำลังใจ กระตุ้นให้ทำงานและแสดงออก
4. สนับสนุนให้คิดวิเคราะห์ สรุปผลและประเมินผลการเรียนรู้

บทบาทของผู้เรียน มีดังนี้

1. ลงมือทำกิจกรรม ทำความเข้าใจงานที่ทำ
2. ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
3. รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน

ขนาดของกลุ่มหรือจำนวนนักเรียนในกลุ่มขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา ความยากง่ายของกิจกรรมและวัยของผู้เรียน

2. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative learning) เป็นวิธีเรียนที่จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันความรู้ให้กำลังใจกันและกัน และดูแลซึ่งกันและกัน

หลักการของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจคล้ายกับกระบวนการกลุ่ม แต่ต่างกันตรงที่การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจจัดกลุ่มผู้เรียนให้คละกันทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนนำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม โดยผู้เรียนช่วยเหลือกัน มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกไว้วางใจกัน และยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อน

เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ได้แก่ การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ คู่คิด ปรินสาความคิด กลุ่มร่วมมือ การร่วมมือกันแบ่งปันร่วมคิด เป็นต้น

3. การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) เป็นวิธีเรียนที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง โดยนำความรู้ที่มีอยู่เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่

บทบาทของผู้สอน คือ เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความคิดรวบยอดให้สมบูรณ์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของความคิดรวบยอดและช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้มาจัดทำแผนผังความคิด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ประเมินเพื่อ ให้ผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงจูงใจในการเรียน
2. ทำความเข้าใจ ให้ผู้เรียนทำความเข้าใจบทเรียน โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย
3. จัดโครงสร้างแนวความคิดใหม่ ให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดให้กระจ่าง สร้างแนวคิดขั้นใหม่แล้วประเมินแนวคิด
4. นำแนวความคิดไปใช้ ให้ผู้เรียนนำแนวความคิดไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ
5. ทบทวน ให้ผู้เรียนสะท้อนตนเองโดยเปรียบเทียบแนวคิดของตนในต้นบทเรียน และท้ายบทเรียน

กลยุทธ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

การคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น เป็นกระบวนการที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในผู้เรียนทุกคน ดังนั้น การสอนกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้สอนทุกคนจะต้องเข้าใจและสามารถสอนให้เกิดผลได้

ทิตนา แชมมณี (2540 : 11-236) ได้ให้แนวทางสำหรับผู้สอนนำไปใช้ฝึกผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการคิด โดยแบ่งการคิดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นคำที่แสดงถึงพฤติกรรมซึ่งต้องใช้ความคิดที่เห็นเป็นรูปธรรมค่อนข้างชัดเจน คำในกลุ่มนี้เรียกว่า ทักษะการคิด มี 2 ระดับ คือ

1.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน แบ่งเป็น

1.1.1 ทักษะการสื่อความหมาย ได้แก่ การฟัง การจำ การอ่าน การรับรู้ การเก็บความรู้ การดึงความรู้ การจำได้ การใช้ความรู้ การอธิบาย การทำความเข้าใจ การบรรยาย การพูด การเขียน การแสดงออก

1.1.2 ทักษะแกน ได้แก่ การสังเกต การสำรวจ การตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล การปรับโครงสร้าง การหาความเชื่อพื้นฐาน การวิเคราะห์ การจัดระบบ การจัดโครงสร้าง การหาแบบแผน การทำลาย การตั้งสมมุติฐาน การทดสอบสมมุติฐาน การกำหนดเกณฑ์ การพิสูจน์ การประยุกต์

1.2 ทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การนิยาม การผสมผสาน การสร้าง การปรับโครงสร้าง การหาความเชื่อพื้นฐาน การวิเคราะห์ การจัดระบบ การจัดโครงสร้าง การหาแบบแผน การทำนาย การตั้งสมมุติฐาน การทดสอบสมมุติฐาน การกำหนดเกณฑ์ การพิสูจน์

กลุ่มที่ 2 เป็นคำที่แสดงลักษณะของการคิดซึ่งไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนต้องอาศัยการตีความให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอีกชั้นหนึ่ง คำกลุ่มนี้เรียกว่า ลักษณะการคิด เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้งและคิดไกล

กลุ่มที่ 3 เป็นคำที่แสดงถึงการดำเนินกิจกรรมการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการคิดนั้นๆ ต้องอาศัยทักษะการคิด และลักษณะการคิดเป็นจำนวนมาก คำกลุ่มนี้ เรียกว่า กระบวนการคิด เช่น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด หรือลักษณะนิสัยที่ต้องสะสมมานาน คือ ความเป็นผู้มีใจกว้าง เป็นธรรมชาติ ใฝ่รู้ กระตือรือร้น ช่างวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน มั่นใจในตัวเองและน่ารักน่าคบ

สำหรับผู้สอนที่สนใจการสอนเพื่อพัฒนาการคิดสามารถจัดการเรียนการสอนได้ 3 แบบดังนี้

1. การสอนเพื่อพัฒนาการคิดโดยตรงโดยใช้โปรแกรม สื่อสำเร็จรูปหรือบทเรียน/กิจกรรมสำเร็จรูปที่มีผู้พัฒนาและจัดทำไว้แล้ว เช่น The Productive Thinking Program, The Ideal Solver และ CoRT เป็นต้น

2. การสอนเนื้อหาสาระต่างๆ โดยใช้รูปแบบหรือกระบวนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด เช่น รูปแบบการสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ ของสาโรช บัวศรี รูปแบบการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ของสุน อมรวิวัฒน์ รูปแบบการสอนความคิด ค่านิยม จริยธรรมและทักษะของโกวิท ประวาลพุกฤษ์ ทักษะกระบวนการของกรมวิชาการและกระบวนการวิทยาศาสตร์ของสำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนรูปแบบหรือกระบวนการสอนที่ส่งเสริมความคิดของต่างประเทศ มีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ (Concept attainment) รูปแบบการสอนแบบให้มโนทัศน์ล่วงหน้า (Advance organizer) รูปแบบการสอนของกานเย่ และรูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเอนนิส เป็นต้น

3. การสอนเนื้อหาสาระต่างๆ โดยพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด ลักษณะการคิด และกระบวนการคิดในกิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆ

การวัดความสามารถในการคิดมีหลายวิธี แยกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การวัดของนักวัดกลุ่มจิตมิติ (Psychometric) เป็นการวัดความสามารถทางสมองหรือวัดเชาวน์ปัญญา ภายหลังจึงมีการวัดผลสัมฤทธิ์ บุคลิกภาพ ความมั่นคงและความสามารถในการคิด การวัดความสามารถในการคิด มีแบบทดสอบ 2 ลักษณะ คือ

1.1 แบบสอบมาตรฐานที่มีผู้สร้างไว้แล้ว เช่น New Jersey Test of Reasoning Skill, Test of Inquiry Skills, Logical Reasoning เป็นต้น

1.2 แบบสอบที่สร้างขึ้นใช้เอง ซึ่งผู้สร้างแบบสอบต้องมีความรอบรู้ในแนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับความคิด สามารถกำหนดตัวชี้วัดและเขียนข้อความตามตัวชี้วัด

2. การวัดจากปฏิบัติจริง (Authentic performance measurement) เป็นการวัดครอบคลุมทักษะการคิดซับซ้อนในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและการประเมินตนเอง เทคนิคการวัด ใช้การสังเกตสภาพงานที่ปฏิบัติ การเขียนเรียงความ การแก้ปัญหาในสถานการณ์คล้ายจริงและแฟ้มงาน (Portfolio)

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศูนย์ภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา

เป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง ดีมีสุข ซึ่งถือว่าเป็นคนที่มีคุณภาพสูงสังคม จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ กาย วาจา ใจและสติปัญญา (Head-Heart-Head) โดยให้ผู้เรียนเรียนศิลปะ ดนตรีและพลศึกษา

สุกรี เจริญสุข (2540 : 12 - 23) จัดทำขึ้นโดยมีจุดประสงค์ให้แนวทางจัดการเรียนสอนวิชาศิลปะ ดนตรีและพลศึกษาแก่ผู้สอน

การเรียนรู้ศิลปะ ดนตรีและพลศึกษาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทุกด้านได้แก่

1. ด้านร่างกาย มีสุขภาพที่สมบูรณ์
2. ด้านจิตใจและอารมณ์ มีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส

3. ด้านสติปัญญา มีทักษะทางศิลปะ ทักษะในการเล่นดนตรีและเล่นกีฬาเป็น
4. ด้านสังคม มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะและรู้ถ้อย
5. ด้านจริยธรรม ประพฤติชอบ ประพฤติดี

ดนตรี เป็นเรื่องของความไพเราะของเสียง ต้องอาศัยการเรียนรู้จากความเหมือนไปสู่ความแตกต่างและจะต้องอยู่บนความเป็นฉันทที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม

ศิลปะ เป็นเรื่องของความงาม ต้องอาศัยการเลียนแบบเพื่อเรียนรู้มาตรฐานของความงาม แล้วนำไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง

กีฬา เป็นศิลปะของการเคลื่อนไหว อาศัยการเห็นและการสัมผัสอย่างซึ่มซั่ม

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 วิชานี้มีธรรมชาติที่เหมือนกัน จึงมีทฤษฎีการเรียนรู้เป็นแนวคิด 3 ส่วนร่วมกัน คือ

1. ทฤษฎีความเหมือน เรียนรู้สุนทรียภาพโดยการเลียนแบบและการทำซ้ำ
2. ทฤษฎีความแตกต่าง เรียนรู้สุนทรียภาพโดยการแสวงหาความแตกต่าง เป็นความต้องการสิ่งใหม่ๆ ที่เรียกว่า แหกคอกและทางเทวดา
3. ทฤษฎีความเป็นฉันท เรียนรู้สุนทรียภาพโดยแสวงหาตัวเอง อวดเป็นฉันทและในความเป็นฉันท คือ รากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ ดนตรี และพลศึกษาของผู้เรียนนั้น สามารถจัดเป็นขั้นตอนได้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การเลียนแบบ ผู้เรียนต้องมีโอกาสได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัสกับต้นแบบที่ดีเพื่อให้เรียนรู้ว่าการกระทำที่เหมือนแบบที่สมบูรณ์นั้น คือ สิ่งที่ถูกต้องและไม่ควรทำสิ่งที่ต่างจากต้นแบบแบบที่ดีจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ จดจำอย่างฝังใจ แล้วนำไปเป็นแบบอย่างสำหรับตนเอง
2. การทำซ้ำเป็นการย้ำทักษะ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ชำนาญ สามารถควบคุมกำกับ และจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้ผู้เรียนทำซ้ำ ให้ท่องจนขึ้นใจ สามารถทำได้ไม่ผิดเพี้ยน และค้นเห็นการปฏิบัติเป็นเสียงดนตรี การวาดรูปและการเล่นกีฬา
3. การแหกคอก เกิดจากการทำซ้ำจนขึ้นใจ เกิดความเบื่อหน่าย มีความรู้สึกต้องการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงมีการคงของเดิมไว้เป็นบางส่วน และมีบางส่วนที่แสดงออกความเป็นตัวของตัวเอง
4. ทางเทวดา เป็นการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาใหม่ มีทักษะที่สมบูรณ์ มีความถูกต้องและแม่นยำ มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถปฏิบัติได้ทันทีโดยไม่ต้องคิด และสามารถคิดออกมาได้เรื่อยๆ โดยไม่ซ้ำกัน

5. ความเป็นฉัน คือ การเรียนรู้จนแตกฉาน สามารถสร้างงานที่มีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง ยากที่บุคคลอื่นจะลอกเลียนแบบได้ ในขณะที่เดียวกันงานนั้นมักล้นอายุและวิญญานทางวัฒนธรรมไทยด้วย

ผู้สอนที่สอนวิชาเหล่านี้จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเฉพาะดังนี้

ผู้สอนดนตรี ต้องมีความรู้ความสามารถทางดนตรี และเล่นดนตรีได้

ผู้สอนศิลปะ ต้องมีความรู้ความเข้าใจทฤษฎี และสามารถปฏิบัติการทางศิลปะเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน

ผู้สอนพลศึกษา ต้องมีความรู้ความสามารถด้านพลศึกษา รู้รายละเอียดส่วนประกอบของร่างกาย และความประสานสัมพันธ์สอดคล้องกับสรีระของผู้เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

เด็กไทยต้องได้รับการศึกษา และการฝึกฝนให้พร้อมที่จะอยู่ในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เขาต้องมีสติและปัญญาที่จะพาตัวเองรอดจากความไม่ถูกต้อง เรียนรู้ที่จะปรับตัว ขณะเดียวกันก็ต้องขยัน อดทน อดออมและซื่อสัตย์ มีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม และรักษาคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม

อำไพ สุจริตกุล (2540 : 132 - 137) เป้าหมายของการพัฒนาสังคมไทย คือ การสร้างความสมดุลระหว่างความมั่งคั่งทางวัตถุ ความเจริญของทางจิตใจและความอาหารต่อธรรมชาติ เพื่อให้คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ลักษณะนิสัยเด็กไทยที่ต้องพัฒนามีดังต่อไปนี้

1. การมีมารยาทและวิถีแห่งการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจขั้นพื้นฐาน
2. ความมีสติ สัมปชัญญะเพื่อการครองตน ไม่ถลำไปสู่ความชั่ว
3. ความมีคุณธรรมที่สำคัญ ได้แก่

- ความมีวินัย รู้ค่าแห่งการมีระเบียบ

- ความกล้าหาญ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง

- ความกตัญญู รู้คุณบรรพชน รู้คุณคน รู้คุณธรรมชาติ

- ความมีเมตตา รู้จักให้ ยินดีและเป็นสุขกับการให้

- ความอดทน สู้งาน มีความมุ่งมั่นไม่ความสำเร็จ

- ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว

- ความสามัคคี ประนีประนอม รักสันติ

- ความขยันหมั่นเพียร ไม่หวังแต่จะหาทางลัดในชีวิตการทำงาน

- ความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจในตนเองและรู้จักพึ่งตนเอง

- ความสนใจที่จับจ้อง ไม่ดีมีแวบแวบหาจนลืมความเป็นมนุษย์
- ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เป็นคนวางก้าม ชอบมีและใช้อำนาจ

4. ความรักในเพื่อนมนุษย์
5. ความรักในธรรมชาติ

การสร้างลักษณะนิสัยดังกล่าวต้องใช้กลยุทธ์การสอน ดังนี้

1. เทคนิคการฝึกสติและสมาธิแบบใหม่ๆ ที่เข้าถึงรสนิยมของเด็ก
2. การเรียนรู้ด้วยการเล่น การใช้เกม ละครและกิจกรรมสนุกๆ ที่แฝงสาระและแง่คิด

ทางคุณธรรม จริยธรรม

3. การเรียนรู้จากชีวิตจริงด้วยกิจกรรมชุมชน กรณีตัวอย่าง การได้วาที
4. การแนะนำผู้สอนทุกคนที่ทำการสอน

5. การประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วยการเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคล การพัฒนาสมุดรายงานลักษณะนิสัย ที่ช่วยผู้สอนให้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กสามารถป้องกันแก้ไขได้ถูกต้อง เหมาะสมและทันเวลา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎีนี้ นับได้ว่าเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการนำไปจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ หากผู้สอนคนใดสนใจนำไปปฏิบัติแม้เพียงวันละเล็กน้อย ไม่นานก็จะเกิดความเข้าใจ ปฏิบัติได้อย่างชำนาญความเจริญของงานของผู้เรียนย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจ ความอดทน ความเพียรพยายามของคนที่มีวิญญาณผู้สอน

จากผลการจัดการศึกษาในอดีต ซึ่งนำมาสู่ภาวะวิกฤตในปัจจุบัน ทำให้ผู้สอนต้องรับหน้าที่ที่ทวีคูณของชาติโดยทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศ ด้วยภาระหน้าที่อันสำคัญนี้ ผู้สอนจึงต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพผู้สอนที่กำหนดโดยคุรุสภาและพัฒนาตนเองให้เลื่อนระดับคุณภาพขึ้นไปให้ถึงระดับ 5 คือ ผู้สอนผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตผู้สอน หนทางที่ผู้สอนจะก้าวไปไม่ไกลเกินเอื้อม เพียงแต่ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการศึกษา การเรียนการสอน หมั่นค้นคว้าและฝึกฝน การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ใหม่ๆ และจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ ในเบื้องต้นผู้สอนควรศึกษาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 การปฏิรูปการศึกษา และลักษณะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มองให้เห็นความสอดคล้องความสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้สอนจะเข้าใจระบบการจัดการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งทำให้ผู้สอนสามารถค้นหาทฤษฎีการเรียนรู้ที่เหมาะสมมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ไม่ยากนัก

สถานศึกษาจึงต้องกำหนดแนวคิด หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการออกแบบการเรียนรู้ออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

สาระของการออกแบบการเรียนรู้ของสถานศึกษา จะประกอบด้วย

1. การจัดการเรียนรู้ เป็นการเสนอเกี่ยวกับ
 - 1.1 หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา
 - 1.2 แนวดำเนินการของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน
2. สื่อการเรียนรู้ เป็นการเสนอเกี่ยวกับ
 - 2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา
 - 2.2 แนวดำเนินการของสถานศึกษาเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้
3. การวัดและประเมินผล เป็นการเสนอเกี่ยวกับ
 - 3.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
 - 3.2 แนวดำเนินการของสถานศึกษาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

ในการดำเนินการออกแบบการเรียนรู้ สถานศึกษาควรได้ดำเนินการดังนี้

1. ตั้งคณะทำงานออกแบบการเรียนรู้ของสถานศึกษา
2. ศึกษาหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สื่อและการวัดและประเมินผล จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สื่อและการวัดและประเมินผล คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และเอกสารอื่นๆ
3. ศึกษาวิจัยทัศนภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้
4. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งด้านอาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการด้านต่างๆ สื่อแหล่งเรียนรู้ ศักยภาพของผู้สอน บุคลากรในสถานศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง
5. ศึกษาความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษา
6. ประมวลผลการศึกษาข้อ 1 - 5 นำมาเขียนเป็นหลักการ แนวคิดและแนวดำเนินการของสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ สื่อและการวัดและประเมินผล
7. การนิเทศการปฏิบัติงาน

สังต์ อูทรานันท์ (2527 : 45 - 48) กล่าวถึงการนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตรว่า เป็นหน้าที่ของส่วนกลางที่จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ เพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยตรง และในส่วนท้องถิ่นก็อาจจะดำเนินการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือแก่ผู้สอนในการใช้หลักสูตร เพื่อให้ผู้สอนดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง การนิเทศการใช้หลักสูตร หรือการนิเทศการจัดการเรียนการสอน หรือการนิเทศการปฏิบัติงาน ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศคือ เป็นการแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิด ผู้นิเทศจำเป็นต้องสร้าง

ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การนิเทศต้องดำเนินไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

กิตติมา ปรีดีติรภ (2532 : 60 - 85) กล่าวถึง การนิเทศการสอนหรือการนิเทศ การปฏิบัติงาน ว่าเป็นงานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานทางวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการใช้หลักสูตรว่าเป็นการส่งเสริมการทำงานในหน้าที่ของผู้สอนให้ดีขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพ การเรียนการสอนของสถานศึกษา การนิเทศการสอนหรือการนิเทศการปฏิบัติงานเป็นการ ช่วยเหลือแนะนำหรือปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น นอกเหนือ จากศึกษานิเทศก์โดยตรงแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาจะทำหน้าที่ร่วมกับผู้สอน โดยมีสิ่งที่จะทำ การนิเทศ ได้แก่

1. เกี่ยวกับแผนการสอนและการปฏิบัติตามแผน
2. เกี่ยวกับการควบคุมผู้เรียนและระเบียบวินัยของผู้เรียน
3. เกี่ยวกับวิธีการสอน
4. การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน
5. การบันทึกรายงานผลการเรียน

กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดให้แก่ผู้สอน เพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอน เช่น

1. การประชุมชี้แจง
2. ให้งานในฐานะผู้ช่วย
3. ส่งเข้าร่วมการฝึกอบรม
4. ส่งไปศึกษาต่อ
5. ส่งไปเรียนในบางวิชา ในบางเวลา ตามมหาวิทยาลัย
6. มอบหมายตำแหน่งหน้าที่พิเศษให้ทำ
7. ให้การนิเทศภายใน
8. การประชุมปฏิบัติการ
9. จัดประชุม อบรมสัมมนา
10. ส่งเสริมให้ผู้สอนค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ
11. ส่งเสริมให้ผู้สอนใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
12. การประชุมปฏิบัติการ

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ(2543 : 89 - 92) กล่าวว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ ภายในสถานศึกษาอาจจะเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้สอนบางท่านร่วมกับผู้บริหาร สถานศึกษา หรือคณะผู้สอนทั้งหมดร่วมกันนิเทศกันเอง ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำ ในการกระตุ้นและจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาจะสัมพันธ์กับการนิเทศภายนอกสถานศึกษาตามระบบการนิเทศ โดยที่ผู้นิเทศภายในสถานศึกษาต้องเข้าร่วมคิดร่วมทำ ร่วมวางแผนและช่วยเหลือกันอย่างใกล้ชิด ส่วนผู้นิเทศภายนอก ทำหน้าที่สนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการนิเทศภายในรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทางด้านวิชาการ และแหล่งวิทยากรให้แก่สถานศึกษา

สรุปได้ว่า การนิเทศการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรู้สึกคิด ความเข้าใจ และการปฏิบัติของผู้สอน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผลดีกว่าเดิมทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงขึ้นกว่าเดิม อันเป็นจุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษา กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษานี้ ดำเนินการโดยอาศัยพื้นฐานทางวิชาการ อาศัยความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอาศัยกลวิธีที่เป็นความจริงใจ เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการ คือคุณภาพของผู้เรียน

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา เช่น หลักสูตร การจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง และก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้สอนในด้านวิชาการและช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศการศึกษา ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จากกรม นั้น ไม่สามารถจะทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากความช่วยเหลือในด้านจำนวนสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ตลอดจนสาขาวิชาในสถานศึกษานั้น ทำให้จำนวนผู้สอนในสถานศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นมากกว่าเดิมมากมาย การนิเทศการศึกษาจากภายนอกหรือจากศึกษานิเทศก์จึงไม่เพียงพอ เพราะการมีศึกษานิเทศก์น้อย กับความรู้ของศึกษานิเทศก์ไม่สามารถครอบคลุมไปทุกสาขาวิชา เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สอนของสถานศึกษา และจำนวนผู้สอนและผู้เรียน นักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษา

ดังนั้น จึงสอดคล้องกับการนิเทศการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้การทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามบุคลากรในสถานศึกษาทุกฝ่ายต่างก็มีส่วนร่วมในการนิเทศการปฏิบัติงานแทบทั้งสิ้น จึงจะก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรหรือสถานศึกษานั้น ๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การนิเทศการปฏิบัติงานและการนิเทศภายในสถานศึกษาจึงจำเป็นในกระบวนการหรือวิธีการหรือกิจกรรมที่บุคลากรภายในสถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะงานนิเทศการศึกษา

แฮร์ริส (Harris : 1985) ได้แบ่งลักษณะงานนิเทศเป็น 10 งาน คือ

1. งานนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงพัฒนาด้านการเรียนการสอน งานหลักสูตรอาชีวศึกษา ควรได้รับการพิจารณาถึงความต้องการของตลาดแรงงานด้วย ความต้องการของอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียนประกอบด้วย

2. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การแปลความหมายของหลักสูตรเป็นพฤติกรรมการเรียนการสอน การแนะนำการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้องเหมาะสม

3. การนิเทศเกี่ยวกับการเลือกสรรบุคลากร เป็นการจัดให้มีคณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของการทำกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการคัดเลือก การบรรจุ การทดสอบและการพัฒนาบุคลากร

4. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การจัดให้มีวัสดุ และสื่อการเรียนการสอนให้พอเพียงตามความจำเป็นต่อการใช้ในการเรียนรู้ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ การจัดซื้อและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเรียนการสอน

6. การจัดอบรมบุคลากรประจำการ จัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้า และก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

7. การประชุมนิเทศ จัดให้มีความรู้เบื้องต้นแก่ผู้สอนใหม่ เพื่อให้สามารถเข้าใจและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน

8. งานนิเทศการบริการพิเศษ เป็นการจัดบริการอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการสอน รวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร นโยบาย แนวปฏิบัติในการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในสถานศึกษา

9. งานนิเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีความเข้าใจ รวมทั้งการดำเนินการด้านบริการการศึกษาให้ชุมชน

10. งานประเมินผล เป็นการประเมินผลการสอนทั้งก่อนระหว่างและหลังเรียน เพื่อนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

สรุป งานนิเทศการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาจะมุ่งเน้นในด้านวิชาการในการปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของสถานศึกษา
2. เพื่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐาน

การศึกษา

4. เพื่อพัฒนาหลักการ และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และจำเป็นของสถานศึกษาและครูสอน
 5. เพื่อพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครูสอนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้
- ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายสำคัญคือมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครูสอนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. การนิเทศควรมีการบริหารงานเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นโครงการ
2. การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือ มีค วามเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดูแลและการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
3. การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ให้แต่ละบุคคลได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่
4. การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยให้ผู้สอนได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร จะมีวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร
5. การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์มีวิธีการทำงานที่ดี และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้
6. การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพัน และความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน
7. การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพผู้สอน ให้มีความรู้สีกภาคภูมิใจในอาชีพผู้สอนที่ต้องใช้วิชาความรู้และความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้

สรุป หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นแนวปฏิบัติที่ผู้นิเทศต้องนำไปปฏิบัติขณะ ทำการนิเทศ มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นการ พัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพผู้สอน

ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักก็เพื่อพัฒนาผู้สอนในสถานศึกษา การ นิเทศเป็นงานที่สร้างกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานโดยการแนะนำ เสนอแนะ และให้บริการด้านวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงาน การนิเทศควรทำอย่างมีระบบและก่อให้เกิดขวัญ กำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ เพื่อให้การศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความหวังของการศึกษา

ดังนั้น ผู้นิเทศการศึกษาจึงเป็นบุคคลใดก็ได้ที่สามารถปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายนี้ได้ ตามข้อเท็จจริงแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทต่อการนิเทศภายในสถานศึกษา เพราะเป็น หน้าที่โดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงทำหน้าที่ทั้งบริหารและนิเทศ จึงถือได้ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่โดยสมบูรณ์ในฐานะนักบริหาร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้บริหาร สถานศึกษามีภารกิจมากมาย จึงสามารถพิจารณาจากบุคคลที่มีความสามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่น เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพการเรียนการสอน โดยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนมากกว่า การชี้แนะหรือสั่งการ บุคลากรในสถานศึกษาที่สามารถนิเทศได้ มีดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา
2. ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะฝ่ายวิชาการ
3. หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก หัวหน้างานหรือหัวหน้าโครงการ
4. ผู้สอนที่ทำหน้าที่สอนแต่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน สามารถสาธิตหรือให้ คำปรึกษาแนะนำแก่เพื่อนร่วมงานได้

5. ผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมาเป็นวิทยากรเฉพาะเรื่อง

สรุป ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเองหรือผู้ที่ผู้บริหาร สถานศึกษามอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศก็ได้

เทคนิควิธีการนิเทศ

วิธีการนิเทศที่สถานศึกษาสามารถนำมาใช้มีดังนี้

1. การเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้
2. การเชิญสถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม และบริษัทห้างร้านมาสาธิต อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ
3. การไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานต่างๆ
4. สถานศึกษาจัดแหล่งและบริการทางวิชาการ
5. การสนทนาทางวิชาการ
6. การสาธิตการสอน

7. การประชุมสัมมนา
8. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน

สรุป การนิเทศภายในสถานศึกษาสามารถทำได้หลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถผสมผสานแต่ละรูปเข้าด้วยกัน แต่จะใช้รูปแบบใด เมื่อใด นั้น ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

ดังนั้นการจะเลือกเทคนิควิธีใด ผู้นิเทศสามารถพิจารณาได้ โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการนิเทศ
2. เวลาที่ใช้ในการนิเทศ
3. งบประมาณที่ใช้ในการนิเทศ
4. ขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ

ขั้นตอนในการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศจะประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยใช้เทคนิควิธีที่เหมาะสม ขั้นตอนในการบริหารงานนิเทศจึงมีความสำคัญ ที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปโดยเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศเป็นขั้นตอนแรกที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดก่อนที่ผู้นิเทศจะดำเนินการนิเทศ ผู้นิเทศต้องทราบสภาพปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ

สภาพปัจจุบัน เป็นสภาพที่เป็นจริงและกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนความต้องการ หมายถึง เป็นจุดสุดท้ายที่ต้องการจะไปถึง เป็นสภาพที่คาดหวังว่าจะเกิด อย่างไรก็ตาม การกำหนดสภาพที่ต้องการและคาดหวังว่าจะเกิดนั้น มิใช่จะกำหนดลอยๆ ตามใจใครก็ได้ แต่ต้องกำหนดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบมากมายที่ควรจะนำมาศึกษาและพิจารณาประกอบ คือ

1. นโยบายของสถานศึกษาในด้านการนิเทศ
2. ปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา
3. ข้อมูลที่ได้จากสภาพปัจจุบัน หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ทั้งทรัพยากรบุคคลและวัตถุ
4. ผลการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัญหาและความต้องการการนิเทศ

จากการศึกษาและสำรวจ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากสภาพปัจจุบันกับสภาพที่ต้องการแล้วสถานศึกษาก็จะพบว่าม้งานมากมายที่ต้องการดำเนินการในเวลาเดียวกันแต่สถานศึกษาก็มีข้อจำกัดทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณและทรัพยากรอื่น จึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

1. ขนาดและขอบข่ายของปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ความรุนแรงของปัญหาที่พบ

3. ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่

4. นโยบายและความต้องการเร่งด่วนในเรื่องนั้นๆ เมื่อได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศแล้ว ก็จะได้วางแผน การจัดโครงการนิเทศต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนและการจัดทำโครงการนิเทศ การวางแผนตามลักษณะงานนิเทศในสถานศึกษา หมายถึง วิธีการที่อาศัยหลักการและเหตุผลและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการของสถานศึกษาว่า มีความต้องการนิเทศในด้านใดบ้าง แล้วนำมาจัดทำแผนและโครงการนิเทศต่อไป ในการวางแผนยังกำหนดวิธีการว่าจะทำอย่างไร โดยกำหนดเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

การจัดทำแผนงานและโครงการนิเทศนั้น ต้องจัดทำล่วงหน้าก่อนที่จะดำเนินการนิเทศ เช่น ถ้าต้องการนิเทศในเรื่องการสอน จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนยังขาดทฤษฎีการสอนมาใช้ ยังใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีสอนอื่น จึงควรจัดแผนงานและโครงการนิเทศในด้านการส่งเสริมการใช้สื่อการสอน โครงการสาธิตการสอนแบบต่างๆ เป็นต้น

การทำแผนงานและโครงการนิเทศ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำรายละเอียดของแผนซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ให้เฉพาะมากขึ้นและกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. แจกแจงกิจกรรมการนิเทศที่จะทำในโครงการนั้น
2. กำหนดแผนงานการนิเทศ รวมถึงการกำหนดหน่วยปฏิบัติค่าใช้จ่ายเวลาและสถานที่ เป็นต้น
3. จัดทำงบประมาณโครงการ การขออนุมัติและการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงาน การดำเนินการนิเทศเป็นก้าวนำแผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ตรงความต้องการหรือเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การให้ความรู้ในงานที่ปฏิบัติ เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไรและจะอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมามีคุณภาพ เป็นความจำเป็นสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ เพื่อจะได้สร้างความเข้าใจกันและทำให้การนิเทศนั้นได้ผล

2. การปฏิบัติงานประกอบด้วยการทำงานที่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย คือ

- 2.1 ผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงาน ตามความรู้ความสามารถที่ได้รับ
- 2.2 ผู้ให้การนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้ให้การนิเทศ และดูแลให้ผู้รับการนิเทศได้ทำงานสำเร็จตามที่วางไว้

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาจะให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

3. การสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้รับการนิเทศควรได้รับการเสริมกำลังใจ โดยเฉพาะจากฝ่ายบริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและทำงานด้วยความพึงพอใจ การสร้างขวัญและกำลังใจควรปฏิบัติไปพร้อมๆ กับการทำงานจึงจะได้ผล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินการ ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการประเมินผล หลักการที่ใช้ในการประเมินผล มีดังนี้

1. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยการตั้งจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การใช้เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับของฝ่ายนิเทศ ผู้สอนและผู้เรียนนักศึกษา

2. การประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งของกรรมวิธีที่จำเป็นต้องทำ เมื่อได้จัดห้องโครงการ นิเทศแล้ว

3. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลจากหลายฝ่าย ทั้งจากผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

4. การประเมินผลสามารถทำได้ 2 ระยะเวลา คือ การประเมินผลระหว่างโครงการนิเทศ (Formative Evaluation) เพื่อจะได้พิจารณาวิธีดำเนินการเพื่อปรับปรุงโครงการนิเทศ ส่วนการประเมินผลสรุปเป็นการประเมินผล เพื่อการตัดสินใจถึงผลที่ได้รับจากโครงการนิเทศ

5. การประเมินผลเป็นระบบ มี 3 ส่วน คือ

5.1 การประเมินผลที่ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การประเมินผลที่มุ่งตัวผู้เรียน นักศึกษา เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน รวมทั้งคุณสมบัติและความสามารถของผู้สอน

5.2 การประเมินผลที่กระบวนการ เป็นการประเมินผลขณะดำเนินการตามโครงการนิเทศ เพื่อการปรับปรุงโครงการนิเทศ

5.3 การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลหลังจากดำเนินการตามโครงการนิเทศแล้ว พิจารณาผลที่ได้จากโครงการนิเทศว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

การประเมินผลมีเทคนิควิธีการดังนี้ คือ

1. การประเมินผลเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถจะดำเนินการได้ในลักษณะประเมินผลเดี่ยวหรือประเมินผลที่เป็นกลุ่มได้ผู้ดำเนินการประเมินจะรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การประเมินผลนี้ต้องใช้เครื่องมือที่มีความเชื่อถือและมีความเที่ยงตรงในการวัด จึงอยู่ที่คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบสอบถามชนิดต่างๆ รวมทั้งการวิเคราะห์และการแปลผลข้อมูลด้วย

2. การประเมินผลเชิงคุณภาพ เป็นการประเมินผลจากการสังเกต สัมภาษณ์ การประชุม สัมมนาร่วมกัน อาจจะมีแบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยก็ได้ การประเมินผลแบบนี้ผู้ประเมินต้องมีความละเอียด ช่างสังเกตขณะเดียวกันก็ต้องไม่มีอคติ มีใจเป็นกลาง

โดยทั่วไปการประเมินผลการนิเทศจะใช้เทคนิควิธีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

ส่วนการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1. เมื่อประเมินผลแล้ว พบว่า ผลที่ได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็สามารถนำวิธีการที่ใช้ไปในเทศในกลุ่มอื่นต่อไป

2. เมื่อประเมินผลแล้ว พบว่า ผลการนิเทศยังมีข้อบกพร่องที่ต้องดูแลแก้ไขก็สามารถจะปรับปรุงวิธีการใหม่ให้เหมาะสม

3. เมื่อผลการประเมิน พบว่า วิธีการนิเทศที่ใช้มีปฏิกิริยาจากผู้รับการนิเทศและมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์มาก ก็ควรจะได้วางแผนการนิเทศใหม่

4. เมื่อผลการประเมิน พบว่า เทคนิควิธีที่นำมาใช้ได้ผลดีมากฝ่ายประชาสัมพันธ์สามารถจะประชาสัมพันธ์ให้สถานศึกษาอื่นนำไปปฏิบัติได้

สรุป การนิเทศการปฏิบัติงานและการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้สอนในชั้นวิชาการ ด้านการเรียนการสอน เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้ต้องอาศัยการสร้างร่วมมือและแก้ไขปัญหการทำงานร่วมกันและใช้เทคนิควิธีการนิเทศ

๘. โครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก

ความเป็นมา

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาพิษณุโลก (2545 : 10 - 11) กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งระบบ การปรับเปลี่ยนทั้งแนวคิด โครงสร้างและกระบวนการในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การกระจายอำนาจ (decentralization) การมีส่วนร่วม (participation) และสามารถตรวจสอบได้ (accountability)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้การจัดการศึกษา ชั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ต้องดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 37) โดยให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงาน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง (มาตรา 39) เขตการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจึงมีลักษณะเป็นเขต พิเศษแตกต่างจากการแบ่งเขตการบริหารอย่างที่เคยปฏิบัติมาก่อนหน้านี้

การจัดการศึกษาในระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษา จึงเป็นลักษณะการบริหาร การศึกษารูปแบบใหม่ที่ไม่เคยดำเนินการมาก่อนในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ประกอบ กับแนวคิดและข้อเสนอแนะในการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาที่แตกต่างกัน จึงเกิดข้อสงสัยกันว่า เขตพื้นที่การศึกษาควรมีขนาดและรูปแบบการบริหารจัดการอย่างไร จึงจะทำให้การบริการทาง การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการนำร่อง ปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยให้ดำเนินการใน 5 จังหวัดเป้าหมาย ได้แก่จังหวัด พิษณุโลก ชลบุรี อำนาจเจริญ เพชรบุรีและภูเก็ต

ความจำเป็นในการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาเขตพิษณุโลก(2545 : 11) กล่าวถึง กระทรวงศึกษาธิการ ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในเรื่องการแบ่งเขต พื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้มีโครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา ด้วยเหตุผลดังนี้

1) เพื่อจะตอบสนองชนวนว่ากระทรวงมีความพร้อมในการดำเนินการปฏิรูป การศึกษาตามเงื่อนไขเวลาที่กำหนดมกน้อยเพียงใด การนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของควาเตรียมการดังกล่าว

2) เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการบริหารจัดการศึกษาในระดับเขตพื้นที่ ที่มีลักษณะ แดก ต่างจากการบริหารแบบเดิมโดยสิ้นเชิง สามารถสร้างสัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษาได้จริง และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา

3) เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการมีข้อมูลเชิงประจักษ์เสนอต่อคณะรัฐมนตรีและ สภาวชนนว่าการจัดเขตพื้นที่ลักษณะใด (ขนาดและรูปแบบการจัดการ) จึงจะมีความเหมาะสม และสามารถสร้างสัมฤทธิ์ผลสูงสุด

4) เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา เป็นมติที่ประชุม ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการและเป็นนโยบายของนายกรัฐมนตรีและอดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร และนโยบายของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการการปัจจุบัน (นายสุวิทย์ คุณกิตติ)

หลักการสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการนำร่อง

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาพิเศษโลก(2545 : 12) กล่าวถึง กระทรวงศึกษาธิการ ยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วม
- 2) การปรับเปลี่ยนตามสภาพจริง
- 3) การปรับเปลี่ยนในองค์กรรวม โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ (decentralization) การมีส่วนร่วม (participation) การรับผิดชอบและรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง (accountability)

4) การปฏิรูปแบบพึ่งตนเอง ให้เขตพื้นที่นำร่องและสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจของตนบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง (autonomous) แต่เป็นตามทิศทางและนโยบายที่รัฐบาลกำหนด

การบริหารจัดการ

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาพิเศษโลก (2545 : 14) กล่าวถึง

ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาปฏิบัติภารกิจการปฏิรูปการศึกษาดังโครงการ โดยยึดสถานศึกษาเป็นฐาน เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับประชาชน กำหนดขั้นตอนการดำเนินโครงการเป็น 6 ขั้นตอนคือ

- 1) ขั้นเตรียมการ
- 2) ขั้นสร้างความรู้เข้าใจ
- 3) ขั้นวางแผนปรับเปลี่ยน
- 4) ขั้นเตรียมการปฏิรูป
- 5) ขั้นปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา
- 6) ขั้นตรวจสอบและประเมินโครงการ

กำหนดภารกิจของงานปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

แนวทางการคัดเลือกภารกิจและพันธกิจการปฏิรูป

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาพิเศษโลก (2545 : 15 - 16) กล่าวถึง การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ตามมาตรา 38, 39 และ 40 แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นพันธกิจที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการที่สามารถปฏิบัติได้จริงและยืนไปตามแนวการปฏิรูปให้มากที่สุด

ภารกิจและพันธกิจการปฏิรูปการศึกษาในการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ภารกิจการปฏิรูปการศึกษาในการนำร่องเขตพื้นที่มี 4 ภารกิจ และ 25 พันธกิจย่อย ดังนี้

1) ภารกิจการบริหารทั่วไป 8 พันธกิจ

1. การบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ
2. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
3. การจัดระบบสารสนเทศและ IT ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน
4. การส่งเสริมและการจัดบริหารการศึกษา
5. การส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
6. การดำเนินงานกิจการพิเศษในเขตพื้นที่และสถานศึกษา
7. การจัดระบบการประกันคุณภาพ
8. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล

2) ภารกิจบริหารงานบุคคล 5 พันธกิจ

- 1) การเตรียมการบริหารงานบุคคล ระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษา
- 2) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษา
- 4) การเสริมสร้างวินัย และจรรยาบรรณ
- 5) การพัฒนาวิชาชีพครู

3) ภารกิจบริหารงบประมาณ 6 พันธกิจ

- 1) การจัดตั้งงบประมาณ
- 2) การจัดสรรงบประมาณ
- 3) การบริหารการเงินและบัญชี
- 4) การจัดซื้อ จัดจ้างและการพัสดุ
- 5) การตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ
- 6) การระดมทรัพยากร และควมลงทุนทางการศึกษา

4) ภารกิจบริหารงานวิชาการ 6 พันธกิจ

- 1) การพัฒนาหลักสูตร ระดับสถานศึกษา
- 2) การปฏิรูปการเรียนรู้
- 3) การเทียบโอนผลการเรียน
- 4) การจัดเครือข่าย และแหล่งการเรียนรู้
- 5) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 6) การปฏิรูปการเรียนรู้ในชุมชน

โครงการที่นำไปปฏิบัติในเขตพื้นที่

โครงการนำร่องการใช้หลักสูตรในเขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษา

พุทธศักราช 2544

เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาพิเศษโลก (2545 : 21 - 28) กล่าวถึง กรมวิชาการ เตรียมการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ สถานศึกษา บุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจ และใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การจัดทำเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 ธันวาคม 2544 ครูทุกคนในโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตร จะได้รับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตรทุกรายการ

1.2 กุมภาพันธ์ 2545 สถานศึกษาทุกแห่งและครูทุกคนจะได้รับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พร้อมเอกสารประกอบหลักสูตรทุกรายการพร้อม ซีดีรอม

2. การนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2.1 โรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตร 62 โรงเรียน จากสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา แห่งชาติ สำนักงานสามัญศึกษา สำนักงานศึกษาเอกชน เทศบาล สามารถจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2545 โดยได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากกรมวิชาการ

2.2 โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร จำนวน 1,714 โรงเรียน จากสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ 976 โรงเรียน สำนักงานสามัญศึกษา 472 โรงเรียน สำนักงานการศึกษาเอกชน 194 โรงเรียน กรุงเทพมหานคร 12 โรงเรียน และเทศบาล 60 โรงเรียน สามารถทำหลักสูตรสถานศึกษาและ สามารถจัดการเรียนการสอน ในปีการศึกษา 2545 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ โดยได้รับการสนับสนุนเอกสารทางวิชาการและสื่อในการนำ หลักสูตรไปใช้จากกรมวิชาการ

สำหรับการดำเนินการ และค่าใช้จ่ายทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของกรมต้นสังกัด

2.3 โรงเรียนในโครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษาใน 5 จังหวัด ประมาณ 1,500 โรงเรียน ทำหลักสูตรและจัดการเรียนรู้อันในปีการศึกษา 2545

3. การพัฒนาบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 พัฒนาชุดฝึกอบรม ที่ประกอบด้วย เอกสาร วัตถุประสงค์ ชุดเผยแพร่ทางไกลใน เดือนธันวาคม 2544

3.2 อบรมวิทยากรแกนนำระดับชาติจากหน่วยงานต้นสังกัดสถานศึกษา จำนวน 500 คน เพื่อดำเนินการโรงเรียนเครือข่าย 1,714 โรงเรียน ธันวาคม-มกราคม 2545

3.3 อบรมปฏิบัติการวิทยากรหลักระดับจังหวัด จำนวน 4,500 คน เพื่ออบรมครูผู้บริหารทั่วประเทศ กลางเดือนมกราคม-มีนาคม 2545

3.4 ประชุมชี้แจง ผู้บริหาร นักวิชาการในกระทรวงศึกษาธิการและผู้เกี่ยวข้อง จำนวนประมาณ 1,000 คน มกราคม 2545

3.5 ประชุมชี้แจง/อบรมเครือข่ายวิทยากรจากสถาบันผลิตครูทั่วประเทศ จำนวน 150 คน เพื่อการนิเทศ ติดตาม กำกับ การใช้หลักสูตร เมษายน 2545

3.6 อบรมบุคลากรในโรงเรียนนำร่อง เครือข่าย และนักวิชาการ มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545

4. ประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ

4.1 พฤศจิกายน 2544 ประเมินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใช้แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน

4.2 กุมภาพันธ์ 2545 ประเมินชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนี้

5. การพัฒนาและส่งเสริมสื่อการเรียน

5.1 พัฒนา ผลิต และเผยแพร่หนังสือเรียนภาษาไทย คณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พฤศจิกายน 2544 - มีนาคม 2545

5.2 พัฒนา ผลิต และเผยแพร่ หนังสืออ้างอิงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พฤศจิกายน - มีนาคม 2545

5.3 ชี้แจงสำนักพิมพ์เพื่อการพัฒนาสื่อตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พฤศจิกายน 2544

5.4 ประเมินสื่อ และจัดทำบัญชีสื่อที่ผ่านการประเมินเผยแพร่ มีนาคม - ตุลาคม 2545

5.5 พัฒนาศูนย์สื่อ IT เพื่อบริการทั่วประเทศ พฤศจิกายน 2544-ตุลาคม 2545

6. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในเดือน กุมภาพันธ์ 2545 กรมวิชาการ กรมต้นสังกัด สถาบันราชภัฏ และทบวงมหาวิทยาลัย จะสามารถรายงานผลการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของการนำร่อง และเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2545 เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการใช้หลักสูตร ในปีการศึกษา 2546 ต่อไป กันยายน 2545 สามารถรายงานผลการจัดการเรียนรู้

7. การประชาสัมพันธ์ การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2544 เป็นต้นไป จนถึงกันยายน 2545 ผู้บริหารการศึกษา ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และประชาชนทั่วไป มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษาในสถานศึกษา

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการโครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษา 10 เขต ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ พิษณุโลก อ่างทองเจริญ ชลบุรี เพชรบุรี และภูเก็ต ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2544 และแต่ละเขตพื้นที่กำลัง ดำเนินการนำร่องการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 โดยดำเนินการในระดับ เขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา จำเป็นต้องใช้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่ง จากข้อมูลปัจจุบันพบว่า เขตพื้นที่และสถานศึกษามีข้อมูลในการบริหารพอสมควร แต่ขาดระบบ การจัดเก็บที่เป็นแนวทางเดียวกันสำหรับนำไปใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหา การกำหนดกลยุทธ์ และการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย สำนักงานโครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่ของ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้เขตพื้นที่และสถานศึกษา มีระบบข้อมูลและนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นฐานกำหนดเส้นทางการพัฒนา โดยจัดเก็บและประมวลผลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โปรแกรมระบบบริหารสถานศึกษา (EIS₂) ในการจัดดำเนินโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรในเขตพื้นที่และ สถานศึกษามีความรู้ความสามารถด้านระบบข้อมูล และสารสนเทศสามารถใช้ข้อมูลและ สารสนเทศ ในการดำเนินงานนำร่องปฏิรูปการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและเพื่อให้ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับมีข้อมูลและระบบข้อมูล ในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายใน การดำเนินงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระบบข้อมูลสารสนเทศ เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อ เป็นวิทยากรแกนนำในการอบรมครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบระดับสถานศึกษา เขต พื้นที่แต่ละโรงเรียน ให้สามารถบันทึกข้อมูลระบบบริหารสถานศึกษา (EIS₂) และข้อมูลเขตพื้นที่ การศึกษา เพื่อรายงานต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่ และสำนักงานโครงการนำร่องปฏิรูป การศึกษา สำหรับให้คณะกรรมการโครงการนำร่อง ฯ ใช้เป็นข้อมูลในการบริหารงาน ระยะเวลา ดำเนินงานตั้งแต่ 20 มกราคม - 5 เมษายน 2545 งบประมาณ 208,240 บาท

งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (PBB : Performance Based Budgeting)

การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting) มีหลักการเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สามารถตรวจสอบได้ โดยใช้มาตรฐานชี้ วัดผลการดำเนินการทั้งด้านผลผลิตและผลลัพธ์

หลักการการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน มีดังนี้

- 1) ลดการควบคุมจากส่วนกลาง ส่งเสริมให้เกิดการบริหารที่คล่องตัว ตอบสนองต่อความต้องการของแผนงาน
- 2) ลดขั้นตอนในการอนุมัติเบิกจ่าย
- 3) ให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์
- 4) กระตุ้นเรื่อง ประสิทธิภาพของหน่วยงานว่าบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้หรือไม่ จะปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ได้อย่างไร
- 5) กระตุ้นเรื่องประสิทธิภาพของแผนงาน ว่าบรรลุผลสัมฤทธิ์ โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดได้หรือไม่ ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ โดยเสียค่าใช้จ่ายเท่าเดิมได้หรือไม่
- 6) ผลักดันงบประมาณจากแผนงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นแผนงานที่ก่อผลสัมฤทธิ์
- 7) เป็นผลผลิตมากกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป
- 8) ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นตัวชี้้นำเป้าหมายของนโยบายของหน่วยงาน
- 9) กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ มากกว่า 1 ปีงบประมาณ
- 10) เลือกกระบวนการผลิตที่ทำให้ชุมชน สังคม ประชาชนพอใจ
- 11) เน้นผลิตผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน ความพอใจของชุมชน ผู้ปกครอง ประชาชน การเสร็จทันเวลา ต้นทุนต่อหน่วยและประสิทธิผล
- 12) จำกัดรายจ่ายในวงเงินที่กำหนด
- 13) เปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่า
- 14) เปลี่ยนวัฒนธรรมจากการทำงานตามข้อบังคับ เป็นการทำงานตามพันธกิจขององค์กร
- 15) ลดกระบวนการทำงาน เพื่อให้คล่องตัวในการบริหารงบประมาณแต่เพิ่มความรู้ ผิดชอบต่อผลิตและผลสัมฤทธิ์การประยุกต์ใช้การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา

1) การเตรียมการ สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องเตรียมการตามมาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 ด้าน (7 Hurdles) คือ

1.1 การวางแผนงบประมาณ (budget planning) โดยจัดทำแผนกลยุทธ์ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมสำคัญ ที่ส่งผลต่อผลผลิตและผลสัมฤทธิ์ ที่มีการจัดทำกรอบการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง

1.2 การคำนวณต้นทุนของกิจกรรม (activity costing) โดยวิธีการคำนวณต้นทุนในแต่ละกิจกรรมและต้นทุนต่อหน่วยของผลผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม

1.3 จัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (procurement management) โดยจัดซื้อ จัดจ้างที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้

1.4 การบริหารทางการเงินได้ / การควบคุมงบประมาณ (financial management control) โดยกำหนดรายการโครงสร้าง มีเอกสารหลักฐานที่จำเป็น มีระบบควบคุมการเบิกจ่าย และการบริหารจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

1.5 การจัดทำบัญชีรับ-พึงจ่าย หรือรายงานและผลการดำเนินงาน (accrual basis) โดยบันทึกบัญชีตามรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีทั้งหมดที่เกิดขึ้นของงวดเวลาหนึ่ง มีการบันทึกบัญชีลูกหนี้และเจ้าหนี้ รวมทั้งบันทึกบัญชีตามเกณฑ์คงค้าง

1.6 การบริหารสินทรัพย์ (asset management) โดยมีระบบการบริหารสินทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพ และมีคู่มือการดำเนินงานบริหารสินทรัพย์

1.7 การตรวจสอบภายใน (internal audit) โดยมีระบบตรวจสอบภายในที่มีความอิสระ และมีประสิทธิภาพ

2) การวางแผนกลยุทธ์

สถานศึกษาต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ ที่มีการคิดอย่าง เป็นระบบว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด โดยใช้ขีดความสามารถสูงสุด เท่าที่จะกระทำได้

ขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์

2.1 ศึกษาข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของหน่วยงาน

2.2 วิเคราะห์สภาพของสถานศึกษา จุดแข็งที่การศึกษา ทั้งภายในภายนอก (SWOT)

2.3 กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)

2.4 กำหนดภารกิจ (Mission)

2.5 กำหนดยุทธศาสตร์ (Strategies)

2.6 กำหนดกลยุทธ์ (Tactics) หรือแนวทางการดำเนินงาน

2.7 จัดทำแผนดำเนินการ (Action Plan)

2.8 กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผล (Evaluation)

รูปแบบการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา

รูปแบบการจัดสรรเงินงบประมาณ จะเปลี่ยนจากเดิม 7 หมวดตามแผนงาน / โครงการเป็นดังนี้

1. ให้อิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรแก่สถานศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และตรวจสอบได้

2. จัดสรรผ่านความต้องการของสถานศึกษา เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งถือว่าสำคัญที่สุดโดย

- 2.1 จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคล
- 2.2 จัดสรรทุนการศึกษา ในรูปของกองทุนกั๊ยมแก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย
- 2.3 จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาขึ้นปีพิเศษ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษ
- 2.4 จัดสรรงบประมาณ เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการและงบลงทุน
- 2.5 จัดสรรกองทุนกั๊ยมดอกเบียต่ำ
- 2.6 จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษา

แนวทางการบริหารงบประมาณ

ส่วนกลางจะทำหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบติดตาม และประเมินผลดำเนินนโยบาย แผนและมาตรฐาน รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุน ทรัพยากรโดยสถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติ ให้เขตพื้นที่การศึกษาทำหน้าที่โอนเงินไปยังสถานศึกษา วารังฎีกา และเบิกเงินจากคลังจังหวัดหรือคลังอำเภอเพื่อโอนให้สถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารในการบริหารงบประมาณและการเงิน

ผู้บริหารควรมีกระบวนการพิจารณางบประมาณ ดังนี้

1. การจัดสร้างงบประมาณ โดยสถานศึกษาต้องทำแผนงบประมาณ 3 ปี ประกอบด้วย
 - 1.1 การประมาณการเป้าหมาย จำนวนนักเรียนล่วงหน้า 3 ปี
 - 1.2 การประมาณการงบประมาณ พิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาและแผนดำเนินการของโรงเรียน
 - 1.3 กำหนดวงเงินงบประมาณขั้นต่ำ ที่ต้องการขอในแต่ละปี
2. การจัดสรรงบประมาณ ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณเป็น 2 ลักษณะ คือ
 - 2.1 งบลงทุนและงบดำเนินการ
 - 2.2 งบรายหัว ะยะแรกจัดสรรร้อยละ 80 ะยะหลังร้อยละ 20
3. การบริหารและควบคุมงบประมาณ ต้องโปร่งใส ตามเงื่อนไขของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
4. การติดตาม ตรวจสอบและรายงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษาได้รายงานผลดำเนินงาน ตามระบบบัญชีของสถานศึกษา

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารงานในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำสูง
2. การจัดบุคลากรปฏิบัติงานให้ตรงกับความสามารถและคุณสมบัตินัด
3. การจัดระบบสำนักงานที่ดี
4. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ประหยัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การประเมินตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง
6. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการบริหารทั่วไป

แนวคิดการพัฒนาการบริหาร

การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีฐานการพัฒนา 5 ประการ คือ

1. การเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (personal mastery)
2. การเชื่อมโยงและพัฒนาการอบแห่งภูมิปัญญา (mental model)
3. การมีวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision)
4. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (team learning)
5. การคิดเป็นระบบ (system thinking)

โครงการทดลองวางทดลองวางแผนกำลังระดับมหภาคของกระทรวงศึกษาธิการ

โดยใช้ Simulation Model จังหวัดภูเก็ตซึ่งมีคณะทำงานและเจ้าหน้าที่เทคนิคระดับจังหวัด คณะทำงานระดับกระทรวงศึกษาธิการ และผู้แทนสำนักงานสำนักงานข้าราชการพลเรือน เข้าร่วมโครงการ ในวันที่ 23 มกราคม 2545 ณ โรงแรมเมโทรโพล จังหวัดภูเก็ต เพื่อจัดทำ(ร่าง) รูปแบบการพยากรณ์กำลังคนระดับมหภาคของกระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ Simulation Model และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน 4 ส่วน ได้แก่ Basic Data, HR Planning, Evaluation และ Manual โดยมีตัวชี้วัดที่ใช้ในการพยากรณ์ความต้องการกำลังคนของจังหวัดภูเก็ต คือ (1) ขนาดของผู้รับบริการ (2) ประชากรวัยเรียน (3) สัดส่วนการจัดการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ รับผิดชอบในการจัดการศึกษา (4) อัตราส่วนครูต่อนักเรียน (5) อัตราส่วนครูต่อบุคลากรทางการศึกษา และ (6) แนวโน้มของอัตราการเพิ่มของจำนวนครูและนักเรียน ผลการพยากรณ์ มีดังนี้ (1) แบบจำลองที่ให้ค่าสูงสุด (ให้กำลังคนในกระทรวงศึกษา มีมากที่สุด) ปี พ.ศ. 2533 มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน คือ 1:25 มีความต้องการครู จำนวน 2,097คน และมีความต้องการบุคลากรทางการศึกษา 140 คน (2) แบบจำลองที่ให้ค่าปานกลาง มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 25 มีความต้องการครู จำนวน 1,198 คน และมีความต้องการบุคลากรทางการศึกษา 48 คน

โครงการวิจัยประเมินผลจังหวัดทดลองแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา

ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ริเริ่มโครงการจังหวัดทดลองแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดทดลองได้บริหารงานและพัฒนาจังหวัด (ในฐานะราชการส่วนภูมิภาค) แบบบูรณาการ โดยมอบอำนาจในการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การวินิจฉัยสั่งการ และการบังคับบัญชาอย่างมีเอกภาพแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด สถาบันราชภัฏภูเก็ต ได้รับมอบหมายให้ประเมินผลการดำเนินงานของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดทดลอง และการดำเนินงานของจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นจังหวัดเทียบเคียง โดยเน้นการประเมินใน 4 ด้าน ดังนี้ การขจัดปัญหาความยากจน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัด โดยได้เสนอรายงานการประเมินระยะที่ 2 เป็นการประเมินผลการดำเนินงานระหว่างการทดลองระยะแรก ซึ่งใช้เวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 ถึงเดือนมีนาคม 2545 ผลการประเมินพบว่า ความพึงพอใจของประชาชน ข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อการบริหารของผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตและผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาในภาพรวมทุก ๆ ด้าน อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองจังหวัด ส่วนการวิเคราะห์รายด้านของทุกกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดภูเก็ตพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจระหว่างการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ในด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการให้บริการของรัฐ และความพึงพอใจไม่แตกต่างกันในด้านการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน และการแก้ไขปัญหาคความยากจน ส่วนประเด็นภาวะผู้นำของผู้ว่าราชการจังหวัด ความพึงพอใจระหว่างการทดลองลดต่ำกว่าก่อนการทดลอง ข้อเสนอแนะจากกรวิจัย มีดังนี้ (1) ควรจัดสรรงบประมาณให้กับจังหวัดมากขึ้น เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ (2) ควรมอบอำนาจเพิ่มให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด (3) ควรเสริมเครือข่ายความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน NGO ชุมชน และประชาชน (4) ควรแก้ปัญหาให้มากขึ้นในด้านปัญหายาเสพติด ความยากจน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย อุบัติเหตุการจราจร การพนัน แรงงาน การพนัน แรงงานข้ามชาติและ (5) ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม

ดัชนีชี้วัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษานั้น เน้นที่คุณภาพของผลผลิตของกระบวนการศึกษา เป็นหลัก ส่วนปริมาณเป็นปัจจัยรอง กล่าวคือ การจัดการศึกษาต้องมุ่งถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ในเชิงคุณภาพเป็นเกณฑ์ ไว้ดังต่อไปนี้

1.คุณภาพของผู้เรียน

คุณภาพของผู้เรียนถือว่าเป็นผลที่เกิดจากการจัดการศึกษา คำว่า "คุณภาพของผู้เรียน" มีความหมายครอบคลุมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะ และพฤติกรรม ดัชนีชี้วัดคุณภาพของผู้เรียนซึ่งจะใช้วัดผลการจัดการศึกษา ต้องเป็นผลทางตรงหรือทางอ้อมที่มาจากการจัดการศึกษา ไม่ใช่ผลบังเอิญหรือผล

ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น สถานศึกษาอาจสอนไม่ดี แต่นักเรียนทำคะแนนผลสอบได้ดีเพราะไปรับ การสอนพิเศษ หรือผู้ปกครองกวาดขันดูแลและสั่งสอนเพิ่มเติม ในแง่คุณภาพของผู้เรียน ครูควร กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (วัตถุประสงค์ที่วัดได้จริง ที่มุ่งให้เกิดขึ้น อันเป็นผลจากการ จัดการเรียนการสอนของครู และประเมินวัตถุประสงค์ดังกล่าวเพื่อวัดประสิทธิภาพของวิธีการ สอนของตน

2. คุณภาพของการจัดการเรียนการสอน

คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนขึ้นกับปัจจัยหลายประการซึ่งเป็นปัจจัยชี้วัดใน ระบบประกันคุณภาพการศึกษา เช่น คุณภาพของครู สภาพแวดล้อม รูปแบบและระบบการ เรียนการสอนสื่อและเทคโนโลยี กระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่ง ที่นำมากำหนดเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพของการจัดการศึกษาได้ ครูต้องถือว่าการพัฒนาคุณภาพของ การสอนนั้น เป็นความท้าทายของอาชีพครู และต้องไม่หยุดยั้งในการปรับปรุงคุณภาพดังกล่าว ทั้งโดยการค้นคิดเองหรือการเข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อศิษย์ของตน

3. ความคุ้มค่าในการจัดการศึกษา

เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องมีความคุ้มค่า ความคุ้มค่าจึงถือเป็นดัชนีวัดการ จัด การศึกษาด้วย คำว่าความคุ้มค่านี้ มิได้หมายความถึงการประหยัดด้านงบประมาณแต่เพียง อย่างเดียว แต่หมายความว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาให้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ บ่อยครั้ง เราพบว่า ค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอาจสูงกว่าการจัดการศึกษานอกระบบ แต่ ต้องถือว่าคุ้มค่า เพราะผู้เรียนมีโอกาสได้ร่วมในสังคม มีเพื่อน มีผู้ใหญ่แนะนำปรึกษาต่าง ๆ แต่ในทางตรงกันข้ามหากพบว่าการจัดการศึกษาในชั้นเรียนนำไปสู่การติดยาเสพติด การมั่ว สุมทองเพศ ความเสื่อมทางศีลธรรม หรือความไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพและชีวิต ก็ต้องถือว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่สร้างผลดังกล่าวไม่คุ้มค่าและหากการศึกษาของทั้งระบบ โรงเรียนนำไปสู่สภาวะอันไม่พึงปรารถนานานับประการ ก็จำเป็นที่ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา หรือผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาต้องทบทวนแก้ไขโดยเร็ว

4. ผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา

ผลลัพธ์หรือผลสะท้อนหมายถึง ผลต่อเนื่องที่เกิดจากการจัดการศึกษา เช่น นักเรียน ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งหนึ่งได้คะแนนระดับดี ถือเป็นส่วนหนึ่งของ คุณภาพผู้เรียน ส่วนนักเรียนจากโรงเรียนนี้สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้เป็น จำนวนมาก ถือเป็นผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้ และการที่ศิษย์เก่าของโรงเรียน ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ก็ถือเป็นผลลัพธ์ต่อเนื่องกันไป ส่วนผลลัพธ์ของการจัด การศึกษาในภาพรวมของประเทศหนึ่ง ก็พิจารณาได้จากความเจริญของประเทศ สภาพปัญหา ภายในประเทศ หรือความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ส่วนหนึ่งอันเกิด จากคุณภาพของประชากรที่ได้รับการศึกษาของประเทศ เป็นต้น

ดัชนีชี้วัดข้างต้นนี้เป็นเพียงตัวบ่งชี้กว้าง ๆ ที่ผู้บริหารต้องไปแจกแจงรายละเอียด เพื่อวัดสัมฤทธิ์ผลของการบริหาร ครุ่นนำไปกำหนดเป้าหมายการสอนของตน ส่วนผู้แทนชุมชน และท้องถิ่นหรือผู้ปกครองอาจเลือกประยุกต์เพื่อประเมินความสำเร็จของการเรียนการสอนหรือ การจัดการศึกษา ทั้งนี้การกำหนดดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวมิได้มุ่งเพียงประเมินความดี ความชอบหรือฐานะตำแหน่งของบุคคล แต่ควรนำไปใช้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ทราบสถานภาพของตนเองเปรียบเสมือนกระจกส่องตนเอง อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการ ปรับปรุงพัฒนาหรือแสวงหาความช่วยเหลือสนับสนุนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วัฒนาสัย (2534) ที่ได้ศึกษา เรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ในทัศนะของผู้บริหารงาน วิชาการและ ผู้บริหารสถานศึกษา มัธยมศึกษาร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญ ศึกษาในเขตการศึกษาและ 8 ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาในกระบวนกระบวนการในการส่ง บุคลากรเข้ารับการอบรม หรือประชุมทางวิชาการเป็นปัญหาอย่างมาก รองลงมา คือการขาด บุคลากรในการปฏิบัติงานวิชาการ ผู้สอนไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพราะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร และไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการฝึกฝนของผู้เรียน การ ไม่ได้รับคู่มืออุปกรณ์การเรียนการสอนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ทันต่อการใช้ ความเพียงพอ ของหนังสือและเครื่องมือประกอบ งบประมาณการเรียนการสอนมุ่งเน้นเนื้อหาวิชาความรู้เป็นสำคัญ ผู้สอนขาดความรู้ความสามารถในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านจิตพิสัยสอนและ ผู้เรียนขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมอิสระ การจัดกิจกรรม ไม่กว้างขวางพอให้ผู้เรียนได้ เลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจ ผู้เรียนขาดความสนใจและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เท่าที่ควร

พินัย โพธิ์ศรี (2538) ได้ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการใช้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2523) ของผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ตามทรรศนะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า

1.1 ด้านบุคลากร มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ การขาดงบประมาณในการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม หรือประชุมทางวิชาการ อันดับรองลงมา คือ การขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานวิชาการ

1.2 ด้านการเรียนการสอน มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรกคือ ผู้สอนไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร อันดับรองลงมา คือ การนำวิทยากรและแหล่งวิทยาการในห้องถิ่น มาเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

1.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ การได้รับคู่มือ อุปกรณ์การเรียนการสอน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ทันต่อการใช้ อันดับรองลงมาคือ ความเพียงพอของหนังสือและคู่มือประกอบการสอนสำหรับบุคลากร

1.4 ด้านวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารงานวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ ความสามารถของผู้สอนในการสร้าง และพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านจิตวิสัย อันดับรองลงมา คือ ความสามารถของผู้สอนในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านความรู้ ความเข้าใจ

1.5 ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มี ปัญหา อันดับแรกคือ การจัดกิจกรรมอิสระให้แก่นักเรียน อันดับรองลงมา คือ การจัดกลุ่มนักเรียนในคาบกิจกรรมอิสระ

2. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตร ตามทรรศนะของผู้บริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งอยู่ในขนาดต่างกันพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางตรงกันทุกด้าน

3. เปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตร ตามทรรศนะของหัวหน้าหมวดวิชาพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาทุกหมวดวิชา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การวัดผลและประเมินผลการเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา ภาษาอังกฤษ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การจัดกิจกรรมนักเรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักสูตรและการใช้หลักสูตรมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา จึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ที่สำคัญทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบปัญหา ข้อขัดข้องในด้านต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จินตนา สวินทร (2539 : 81) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานด้านการนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานด้านการนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง มีการปฏิบัติมากขึ้นจากอดีต เนื่องจากมีการกำหนดนโยบายให้มีการปฏิบัติการณ์นิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาอย่างจริงจังของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

2. การนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน ได้ผลต่างกัน กล่าวคือ สถานศึกษาขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก เนื่องจากมีบุคลากรและความพร้อมด้านต่างๆ มากกว่า

3. การนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีการปฏิบัติการณ์นิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่ มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวโดยสรุป คือ ระดับการปฏิบัติการณ์นิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากงานวิชาการเป็นหัวใจหรืองานหลักของสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับงานนี้

วันเพ็ญ บุรีสิงเนิน (2541 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนา งานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยรวมและราย ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อยคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านนิเทศการศึกษา ด้านการจัดและประเมินผล

บุญช่วย ภูโหล่น (2541 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าผู้สอนวิชาเกษตรมีภาระงานที่ รับผิดชอบมาก นอกจากสอนวิชาเกษตรแล้วยังต้องทำงานอื่นๆ อีก เช่น งานกิจการผู้เรียนและ ทำการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ อีกหลายกลุ่มประสบการณ์ ปัญหาอีกด้านคือปัญหาใน ระหว่างทำการสอน คือ ผู้สอนขาดการสอนซ่อมเสริมและขาดการนำการวิจัยมาใช้ในการพัฒนา ศักยภาพผู้เรียน

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2541 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศ ภายใต้อำนวยการภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ที่พบว่า ผู้สอนในสถานศึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำผลการวิจัยมา ประยุกต์ใช้ ผู้สอนบางคนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

สำรวจ พานนา (2541 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนที่เป็นผู้นิเทศมีภารกิจมาก บุคลากรขาดความรู้เรื่องการนิเทศภายในสถานศึกษาขาดการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือและสื่อต่างๆ ไม่ได้กำหนดรูปแบบการประเมินผลไว้อย่างชัดเจนและการประเมินผลไม่เป็นไปตามที่กำหนด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักสูตรและการใช้หลักสูตร มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา จึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ที่สำคัญทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบปัญหาข้อขัดข้องในด้านต่าง ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ขวัญใจ อนุศาสนนันท์ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษารวบรวมหลักสูตรวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมไปใช้ของผู้สอนชั้นมัธยมศึกษา โดยพบว่าการบริหารและการบริการหลักสูตรสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งงบประมาณเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ชุดกิจกรรมภาคสนาม

พจนา เทียนชาติ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา ของสถานศึกษาประถมศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่าชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เนื่องจากภารกิจมากและสถานศึกษากับชุมชนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน

วิมลนาพร ระงับทุกข์ (2543 : 12 – 14) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนจะต้องมีการเตรียมตัวผู้สอนและผู้เรียนก่อน โดยการเตรียมตัวผู้สอนจะต้องเป็นการเตรียมเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุกคน เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะของบุคคลที่จะนำมากำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก่อน ส่วนการเตรียมตัวผู้เรียนนั้นก็จะต้องทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักเห็นความสำคัญ รู้คุณค่าของการค้นคว้า แสวงหาความรู้ และสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

วิศรุต สมบุญมีและคณะ (2545) ที่ทำการศึกษาปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนตามทฤษฎีของครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยพบว่าในภาพรวมปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและด้านปัจจัยในการดำเนินงาน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

กรีซัน ชุนนะวรัตน์ และคณะ (2546) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่าการบริหารจัดการการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการ มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลางและมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในเรื่องของการควบคุมกำกับการใช้จ่ายงบประมาณบนพื้นฐานของความประหยัดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ซัลลิแวน และแกรนาด (Sullivan and Granade, 1981 : 3068) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบของงานของผู้นิเทศการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศของผู้นิเทศการศึกษา และการใช้การสังเกตพร้อมจดบันทึกพฤติกรรมการณ์เทศของผู้นิเทศการศึกษา 6 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ผู้นิเทศการศึกษาไม่ได้ปฏิบัติงานนิเทศด้านการเรียนการสอนอย่างเต็มตัวเท่าที่ควร แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ข่าวสารแก่ผู้สอนแต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ข่าวสารแก่ผู้สอน ช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้สอนไม่ใช่ผู้ตรวจตราคอยจับผิดผู้สอน และยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานของผู้นิเทศด้านอื่นๆ ด้วย และควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนหลังจากที่ได้รับสารนิเทศที่มีผลกระทบต่อการเรียนการสอน

ดิแอซ ราฟาเอล แองเจิล (Diaz Rafael Angle, 1982) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาโครงการสอนภาษาสเปนและภาษาอังกฤษ โดยการเน้นเรื่องการเตรียมผู้สอน หลักสูตรวิธีสอน และการวางโครงการสอนภาษาควบคู่กัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้สอนภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิทางด้านการสอนภาษา ทางด้านหลักสูตรพบว่า เนื้อหาของวิชาภาษาสเปนโดยส่วนใหญ่เน้นทางด้านกรออ่านและหลักสูตรจะพัฒนาไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน สำหรับด้านวิธีการสอน พบว่า การสอนโดยใช้วิธีสาธิตและการศึกษารายบุคคลเป็นวิธีที่ผู้สอนใช้บ่อยที่สุด และอุปกรณ์ที่ผู้สอนใช้ประกอบการสอนบ่อยครั้ง คือ ภาพยนตร์และเทป

กาล อลิซาเบธ แฟร์เรล (Gall Elizabeth Farrell, 1988) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การใช้ และกระบวนการประเมินผล : การศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ในออสเตรเลีย แคนาดา อังกฤษ และรัฐจอร์เจีย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร การใช้และการประเมินผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่คัดเลือกจาก ออสเตรเลีย แคนาดา อังกฤษ และรัฐจอร์เจียของอเมริกา ตัวอย่างประชากรเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 4 ประเทศ จำนวน 599 คน โดยการใช้แบบสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่คัดเลือกจากทั้ง 4 ประเทศ มีความแตกต่างในด้านวิธีการสอนและความรับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร อาจารย์ใหญ่ทั้ง 4 กลุ่มมีการปฏิบัติจริงในกิจกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษา ผู้สอนมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรซึ่งขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ชอบหลักสูตรประจำท้องถิ่นเห็นว่าตนเองมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องการใช้หลักสูตรนั้นและจากผลการศึกษาปรากฏว่าอาจารย์ใหญ่ทั้ง 4 กลุ่ม ใช้กลวิธีในการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรประจำท้องถิ่นของตนเอง

คริสเตน แอน เพาเวลล์ (Kristen Ann Powell, 1991) วิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงใหม่ของแคลิฟอร์เนียวิชาภาษาอังกฤษ (ภาษาศิลป์) การศึกษารายกรณีกับโรงเรียนไฮสกูล (มัธยมปลาย) งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาควิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนไฮสกูล โดยศึกษาวิธีการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาเหล่านั้น ซึ่งมีขอบข่ายในการสำรวจเกี่ยวกับปริมาณการใช้หลักสูตรใหม่แตกต่างกันหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการใช้หลักสูตรที่แต่ละสถานศึกษาใช้กับหลักฐานการใช้หลักสูตรที่มีอยู่จริงโดยใช้ประชากรจากสถานศึกษาในลอสแอนเจลิสจำนวน 11 สถานศึกษา และผู้บริหารหลักสูตรประจำตำบล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้ผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ และสัมภาษณ์ผู้บริหารหลักสูตรประจำตำบล ข้อคำถามในแบบสอบถามและคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ ระดับการใช้หลักสูตรภาษาศิลป์ฉบับปรับปรุงและองค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการใช้หลักสูตรมากกว่านั้นมีองค์ประกอบที่สนับสนุนมากกว่าที่ไม่เคิล ฟูลแลน ก่อร่างไว้ และองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กระบวนการรับมาใช้ การสนับสนุนจากผู้บริหารส่วนกลาง การพัฒนาบุคลากรการสนับสนุนจากคณะกรรมการและชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนต่อผู้สอน

เนวิลล์ จอห์น ซี ฮอสกิง (Neville John C. Hosking, 1991) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อการตัดสินใจเลือกกลวิธีการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม สำหรับหลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาของซาสแคทเชวาน (Saskatchewan) แคนาดา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นกลุ่มผู้สอนเกรด 1 และเกรด 2 จำนวน 2 กลุ่มในซาสแคทเชวาน แคนาดา ซึ่งจะใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เจตคติของผู้สอนทั้ง 2 กลุ่มใกล้เคียงกันมาก ผู้สอนทั้ง 2 กลุ่มมีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนเกรด 1 และเกรด 2 โดยเฉลี่ย 7 ปี และตระหนักตนเองว่าเป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพและมีเจตคติในการสอนภาษาเป็นบวก

ผู้สอนกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สอนที่ใช้หลักสูตรใหม่ จำนวน 36 คน มีความชื่นชอบหลักสูตรภาษาอังกฤษใหม่ เพราะเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการมีการสอนอ่านและเขียนเข้าด้วยกัน ใช้หนังสือวรรณคดีเด็กหลากหลายเล่มและใช้สื่อการอ่านหลายระดับ ส่วนผู้สอนกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สอนที่เลือกได้จากการสุ่มจำนวน 100 คน เป็นคนที่ใช้หลักสูตรใหม่ในปีถัดไป แสดงความรู้สึกชอบมากอย่างมีนัยสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ที่ใช้ชุดการอ่านที่เป็นระดับพื้นฐานมี

ลักษณะที่เป็นชุดๆ ต่อกัน ผู้สอนกลุ่มที่ 1 แสดงความสนับสนุนหลักสูตรใหม่มาก และผู้สอนทั้ง 2 กลุ่มให้ความสนใจในเรื่องสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายมาก ผู้สอนทั้ง 2 กลุ่มเชื่อว่าผู้บริหารทางการศึกษาควรจะสนับสนุนความพยายามในการใช้หลักสูตร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้นิเทศการศึกษาไม่ได้ปฏิบัติงานนิเทศด้านการเรียนการสอนอย่างเดียว แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ข่าวสารแก่ผู้สอน ช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้สอน ไม่ใช่ผู้ตรวจตราคอยจับผิดผู้สอน การเตรียมผู้สอนวิธีการสอนพบว่า การสอนโดยใช้วิธีสาธิตและการศึกษารายบุคคลเป็นวิธีที่ผู้สอนใช้บ่อยที่สุด และอุปกรณ์ที่ผู้สอนใช้ประกอบการสอนบ่อยครั้ง คือ ภาพยนตร์และเทป กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ผู้สอนมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรซึ่งขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรประจำท้องถิ่นของตนเอง สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการใช้หลักสูตรม เกว่านั้น มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ กระบวนการรับมาใช้ การสนับสนุนจากผู้บริหารส่วนกลาง การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนจากคณะกรรมการและชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนต่อผู้สอน หลักสูตรแบบบูรณาการมีการสอนอ่านและเขียนเข้าด้วยกัน มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และผู้บริหารทางการศึกษา ให้ความสนใจในการใช้หลักสูตร

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พบว่า การใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญ ที่จะชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตร การใช้หลักสูตรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นการใช้หลักสูตร จากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผลผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอน เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น

1. หน้าที่รับผิดชอบ
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ครูวิชาการ
2. ผู้สอนแต่ละระดับชั้นที่สอน
 - 2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 - 2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 - 2.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เขตพื้นที่การศึกษา
 - 3.1 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1
 - 3.2 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 2
 - 3.3 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 3

ตัวแปรตาม

- ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้
1. ด้านการเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร
 2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร
 3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 4. ด้านการนิเทศการปฏิบัติงาน